БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 126 (11112) | 1966 оной май 28, суббото | Сэн 2 мүнгэн

...ветскэ Союзай Коммунис партиин ...нтральна Комитедэй Пленум тухай ...НФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум 1966 оной майн 26-да хүдэлмэ...ргэлжэлүүлбэ.

«Оооһо тарянай, бусад ургамалнуудай элбэг баян, тогтууритай ургаса ...ын тула газар шанаржуулдаг мелиораци үргэнөөр хүгжөөхэ тухай» нүхэр ... Алексеевскиин элидхэл зүбшэн хэлсэгдээ.

Үгэ хэлэлгэдэ нүхэд Д. РАСУЛОВ— Таджикистанай компартиин ЦК-гай ...эхи секретарь, Г. А. ГАРЮГИН,— Ставрополиин хизаарай туршалга хэ... мелиоративна станциин директор, Г. Д. ДЖАВАХИШВИЛИ — Грузиин ...-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, Г. С. ПОПОВИЧ — Херсонско об...иин Скадовско районой «Радянська Украина» колхозой түрүүлэгшэ, ... АНТОНОВ — КПСС-эй Астраханска обкомой нэгэдэхи секретарь, ... ДИОРДИЦА — Молдавиин ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, ... КАЛМЫК — КПСС-эй Смоленскэ обкомой нэгэдэхи секретарь, А. И. ШИ...В — КПСС-эй Саратовска обкомой нэгэдэхи секретарь, В. Ю. АХУН...—Азербайджанай компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, П. П. ЛОБА...— В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Хүдөө ажахын эрдэм ухаанай бүхэсоюзна ...емиин президент, А. И. БАТНЯ — Латвиин ССР-эй «Земгале» гэжэ сов...й директор, Н. С. КОНОВАЛОВ — КПСС-эй Калининградска обкомой нэ...и секретарь, Л. С. КУЛИЧЕНКО—КПСС-эй Волгоградска обкомой нэгэдэ...екретарь, И. К. ЛУТАК—Украинын КП-гэй Крымэй обкомой нэгэдэхи сек...рь, В. Н. БАЗОВСКИЙ—КПСС-эй Новгородско обкомой нэгэдэхи секре..., А. А. ЕЖЕВСКИЙ—«Союзсельхозтехникэ» гэжэ бүхэсоюзна нэгэдэлэй ...үлэгшэ, Б. ОВЕЗОВ — Туркменистанай компартиин ЦК-гай нэгэдэхи сек...рь гэгшэд хабаадаба.

* * *

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум 1966 оной майн 27-до хүдэлмэреэ ...лжэлүүлээ.

Нүхэр Е. Е. Алексеевскиин элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ В. И. Ленинэй ...мжэтэ Хүдөө ажахын эрдэм ухаанай бүхэсоюзна академиин академик...етарь нүхэр А. Н. АСКОЧЕНСКИЙ, Барилгын, харгы замай бо...коммунальна машина бүтээлгын Министр нүхэр Е. С. НОВОСЕЛОВ гэг... хабаадалсаба.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Генеральна секретарь нүхэр ...И. БРЕЖНЕВ Пленум дээрэ үгэ хэлээ.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум «Оооһо тарянай, бусад урга...нуудай элбэг баян, тогтууритай ургаса абахын тула газар шанаржуулдаг ...ораци үргэнөөр хүгжөөхэ тухай» Тогтоол нэгэн һаналтайгаар баталан аба...

Тиигээд Пленум хүдэлмэреэ дүүргээ.

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМДЭ БУРЯАД ОРОНОЙ АЖАЛАЙ БЭЛЭГ:
РЕСПУБЛИКАМНАЙ ШЭНИИСЭ ТАРИХА ТҮСЭБӨӨ ДҮҮРГЭЭ

1966 ОНОЙ МАЙН 25-най МЭДЭЭГЭЭР 346.678 ГЕКТАР ГЭХЭ ГҮ, АЛИ НЁДОНДОНОЙХИҺОО 4178 ГЕКТАР ЕХЭ ШЭНИИСЭ ТАРИГДАА

Республикын колхоз, совхозуудта хабарай тарилгын ябаса тухай

1966 оной майн 25-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	Бүхыдөө тарилга	Оооһо таряа	Тэрэ тоодо шэниисэ
Баргажанай	61	79	94
Бэшүүрэй	70	85	100,9
Зэдын	55	74	102
Яруунын	55	69	100,5
Загарайн	73	88	98
Захааминай	57	90	99,9
Кабанскын	79	91	102
Прибайкалиин	77	92	102
Хяагтын	63	79	100,8
Мухар-Шэбэрэй	72	91	99,9
Сэлэнгын	63	82	104
Түнхэнэй	67	84	99
Улаан-Үдын	75	95	100,9
Хориин	67	78	98
Бүхыдөө республика	65	82	100,3

Юһэн хоног соо

Мүнөө жэл хүйтэн хабар байжа, тарилгадаа гээгдэжэ ороо һэмди. Майн 5-һаа эртынгээ тарилгые эхилээд, майн 14-дэ дүүргээбди. Хүдэлмэриин 9 хоног соо 154 гектарта хара таряан, 1190 га газарта шэниисэ таряабди. Манай механизаторнууд үдэр, һүниие мэдэнгүй һайнаар хүдэлжэ, богони болзор соо һайн шанартайгаар эртынгээ тарилгые дүүргээ.

Тарилгын үедэ механизаторнууд нэгэшье ажалдаа һаатаагүй. Машина, техникэмнай эбдэрээ гээд элдэб шалтаг баряад байхэ хүн үзэгдөөгүй һэн. Шадаал һаа, богони болзор соо, һайн шанартайгаар тарилгала үнгэргэхэ гэһэн нэгэн эрмэлзэлгэтэйгээр хүдэлөө бшуу.

Тэдэнэр өөһэд хоорондоо мүрысөө эмхидхэжэ, ажаллаһан байха. Жэшээнь, Федор Рютинэй агрегат 45 гектарта тарилга хэхын орондо 65 гектар хүрэтэр таридаг һэн.

Ринчин Осоровой хүтэлбэрилдэг агрегат мүн лэ баясама үрэ дүн туйлаа. 42 га нормын орондо халаан соогоо 50 гаран гектарта тарилга хэжэ, ходо түрүү зэргэдэ ябаа.

Механизаторнуудай хэһэн ажалай дүн таба хоноод согсологдожо, түрүү һуурине эзэлэгшэдтэ шан барюулагдадаг һэн.

КПСС-эй XXIII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон манай механизаторнууд энэ хабар урда урданайхиһаа улам эршэ зоригтойгоор ажаллаа гэхэдэ, алдуу болохогүй. Тарилгын үедэ механизаторнууд һайн эдеэ хоолоор гүйсэд хангагданхай байгаа. Тиихэдэ газетэ, журнал ходо абажа, механизаторнууд үдынгөө эдеэлэлгэнэй үедэ шэнэ һонинтой танилсажа байдаг һэн. Мүн аймагай Культурын ордоной дэргэдэхи уран һайханай самодеятельностиин коллектив һонирхолтой концерт харуулжа, бригадын гэшүүдэй зүрхэ сэдьхэл баясуулжа байдагынь тэмдэглэнгүй гарахын аргагүй.

Мүнөө манай Мухар-Шэбэрэй аймагай Алташын отделениинхид 150 гектарта обёос тарижа дүүргүүтэй байна. Энэ жэлдэ тарилгынгаа талмайһаа гектарай 9 центнерһээ бага бэшэ ургаса хуряахаар хараалнабди. Абаһан уялгаа бодото дээрэнь бэелүүлхэ байһамнай лабтай гэжэ һанагдана.

А. ДОРЖИЕВ.
Алташын отделениие эрхилэгшэ.

ЯАХАДАА ХОЁР ОНДООБ?

ХЯАГТЫН аймагта хамта 11 мянган гектар уһалагдадаг газар бии.

Сабшалан, таряаландаа эзэн ёһоор хандажа, тэрэнээ һайса уһалжа, үтэгжүүлжэ байһан ажахынууд жэл бүри үндэр баян ургаса абадаг байһаниинь мэдээжэ.

Жэшээ болгон Хүдэриин совхоз «Родина» колхоз хоёрые абаад үзэе. Хүдэриин совхозой суута луговод Серебренников уһалагдадаг газарһаа жэл бүри 30—40 центнер үбһэ хуряажа абадаг.

Энэшье жэлдэ тус совхоз таряалан, сабшалангаа горитойгоор уһалжа, үтэгжүүлжэ захалаа.

Мүнөө хамта 70 хүнһөө бүридэһэн 15 звено ажаллана. Звено бүхэндэ түсэб даабариинь, хэхэ ажалынь хүргэгдэнхэй. Луговодуудта түлэгдэхэ салин хүлһэ, нэмэлтэ түлбэри хараалагдажа гуримшуулагданхай.

Эндэхид үбэлэй үедэ уһалууриингаа газарта 16 мянган тонно наг шэбхэ зөөжэ тарааһан байна. Уһалууриин бүхы ханаабуудые үшөө намар байхада сэбэрлэн заһаһан. Тиихэдэ 4 насосно станци хүдэлмэрилнэ.

«Родина» колхоздо уһалуури дээрэ 41 звено ажаллана. Луговодууд булта резинэ гуталаар, тусхай хүбсаһаар хангагданхай.

«Дружба» колхоздошье сабшалан уһалха, үтэгжүүлхэ хүдэлмэри муу бэшээр ябуулагдана. Эндэ 14 звено хүдэлдэг.

Тус аймагай Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз сабшалан, таряалан уһалха талаар мүртэй юумэ хээгүй гэжэ шалгалта харуулаа. Сабшалан дээрэ хүдэлхэ ёһотой 3 звеногой нэгэнииншье ажалланагүй. Уһалагдадаг газарта 3270 тонно шэбхэ гаргаха ёһотой аад, оройдоол 1600 тонно гаргаад байна. Хүдэлхэ ёһотой насосно станцинь заһагдаагүй.

«Погранична», Хяагтын совхозуудташье нимэшүү байдалтай.

Сабшалан таряалангаа һайжаруулха хэрэгтэ эзэн бусаар хандадаг луговодууд, агрономууд, бригадирнууд болон бэшэшье хүтэлбэрилэгшэдһөө шангаар һураха саг тулаа.

С. КЛИМОВ,
арадай хиналтын комитедэй гэшүүн.

Хяагта.

ҺУРГУУЛИИНХИДАЙ ҺАЙШААЛТАЙ ҮҮСХЭЛ

...үнөө 17—18-тай болоошод..., бүри дүү эдиршүүлшье —...үүн, басаган бүхэн ямар нэ... баатар габьяа гаргаха хүсэл ...алзэлгэтэй —комсомол залуу...ь охин холые зоринхой —... үетэн ургажа ябана. Эдэнэр ...байдалай, ажал хүдэлмэриин ... үзөөдүй. Зүгөөр эхэ, эсэгын... ахамад үетэнэйнгөө үйлэ хэ...ьень саашаданьүргэлжэлүүл...р, Эхэ оронойнгоо аша туһада ...а хэхээр бэеэ зэһэнхэйнүүд—...дамтай халаан ургажа байна.

...һүүлэй үедэ республикын га...энүүдэй хуудаһануудта дунда ...ргуули дүүргэгшэдэй һайн ...ихан үүсхэл эдэбхи тухай бэ...үүд толилогдоно. Партиин ...III съездын шиидхэбэринүүд ...а зоной эдэбхи үүсхэл улам ...аруулба... Шэнэ табан жэлэй ...эб дүүргэхэ хэрэгтэ бидэнэр—...уушуул ямар хубита нэмэри ...улжа шадахабибди...» гээд за...ааниинь бэшэнэ. «...Мүнөө хү... нютагуудта хэзээ хэзээнэйхи...э үлүүгээр залуушуулай хүсэ..., охин хэрэгтэй болоод бай... гээд КПСС-эй ЦК-гай Гене...льна секретарь Л. И. Брежнев ...мсомолой XV съезд дээрэ хү...ы, басагадта хандаһан байна ...э нүгөөдүүлынь бэшэнэ. Бүхы ...ассаараа түрэл колхоздоо үлэ... хүдэлхэ—иимэ үүсхэл гар...нхай.

Баргажанай аймагай Баян го...й дунда һургуулида энэ һай...алтай үүсхэл гуримшанхай юм. ...юб гэхэдэ энэ һургуули ...үргэгшэд жэл бүри колхоз... үлэжэ хүдэлдэг заншалтай. ...донишье энэ һургуули дүүр...шэд түрэл колхоздоо хүдэлхөөэ ...өө һэн. Мүнөө жэлдэшье эндэ... хүбүүд, басагад классаараа ...рэл колхоздоо үлэхэ гэжэ шии...э. Энэ һайшаалтай үүсхэл.

...рда урда жэлнүүдтэ Баян го...й дунда һургуули дүүргэгшэд ...рэл колхоздоо үлэжэ хүдэлдэг ...йһан. Эдэ үхибүүдэй саашанхи ...йи заяан ямар байдаг бэ, ажал ...ргайнь зам хаагуур шэглэдэг ...? Энээндэ нэгэл харюу байха: ... һайн. Үйлэдбэридэ хүдэлжэ, ...а шадалаа хаража үзэдэг, мэр...элээ шэлэдэг — иимэ байна. ... замаар ажабайдалда ороһон ...үүд, басагад хожомоо һайн ...ргэжэлтэд болодог гэжэ байдал ...шэлэнхэй. Социалис ажалай ...ройШалсама Ламажаповна ...ремпиловагай Рая басаган ...эндэ эрхим жэшээ болохо юм. ...адахи класс дүүргэһэнэйнгээ ...үлээр хоёр жэлдэ хонишоноор ...дэлөөд, медицинскэ институтда ...ража байдаг. Ажал хүдэлмэ...э ябажа хатуужаһанай ...үлээр институудта һура..., һайн мэргэжэлтэ бо...лоод, амжалтатайгаар хүдэлжэ байһан жэшээнүүд олон. Ажалай ёһото мастер болоһон, Баян голой эрхим хонишон солотой О. Сангадиева энэл һургуули дүүргэһэн.

Баян голой иимэ һайн ёһо гурим яагаад заншааб гэхэдэ, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд дунда һургуулитаяа нягта холбоотой байдаг гэжэ нэн түрүүн тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эндэхи колхоз республика соогоо түрүү ажахынуудай нэгэн гэжэ алдар солотой. Олониитын дунда алдартай габьяатай, бүгэдын хүндэ хайрада хүртэһэн солото хүнүүд—Социалис Ажалай Героой, манай гүрэнэй дээдын засаг түрэдэ һунгагдаһан—элитэ түрүүшүүл эндэ хүдэлдэг юм. Колхозойнгоо нэрэ хүндые арьбадхаха, түрүү хүнүүдэй габьяата ажалай үльгэр жэшээгээр залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри эндэ ябуулагдадаг байна.

Мүнөө жэлдэ дунда һургуули дүүргэхөөэ байһан олон хүбүүд, басагад сэдьхэл, зүрхэнэйнгөө үряагаар классаараа түрэл нютагтаа үлэжэ хүдэлхэ хүсэлэнтэй байһаниинь гайхалгүй. Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын болон бусад зарим аймагуудай олохон һургуулинуудай һурагшад, колхоз, совхозуудтаа үлэхөөр шиидэнхэйнүүд ябана. Энэ һайн үүсхэлэй улам үргэнөөр дэлгэржэ байһаниинь урматай. Ажалай шэнэ орьёл өөдэ залуу үетэниие үе сагнай уряалжа, даллажа байна. Һаяшаг үнгэрһэн партиин XXIII съезд совет арадай үмэнэ шэнэ шэнэ зорилгонуудые табиба. Комсомолой XV съезд бүгэдэ арадай тэмсэлдэ залуушуулай үүргэ, зорилго тодорхойлбо.

Манай оронине залуушуулай орон гэхэдэ боломоор. Юуб гэхэдэ, бүхы хүн зоной хахадынь шахуу залуушуул болоно гээд партиин ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев XXIII съезд дээрэ хэһэн ЦК-гай тоосоото элидхэл соогоо хэлээ һэн. Арадай ажахын гол шухала һалбаринуудта залуушуул хүдэлжэ байдаг. Манай республикадашье тон иимэ байна. Мүнөө жэлдэ үшөө олон залуушуул—дунда һургуули дүүргэгшэд эдэнэй тоодо нэмэжэ орохонь. Хүдэлмэришэдэй эгээл шухала хэрэгтэй болоод байһан һалбари—хүдөө ажахыда хүдэлхөөр үүсхэл гаргагшадай хүсэл зориг бүгэдэндэ һайшаагдаха байна. Аха нүхэдэйнгөө, гүрэн түрынгөө урдахи уялгаяа һайса мэдэжэ, эдэ хүбүүд, басагадай ашаяа харюулха хүсэлэнтэй байһыень энэ үүсхэл гэршэлнэ. Энээниие дэлгэрүүлхын тулада һургуулинууд, колхоз, совхозуудай партийна. комсомолой организацинууд ехэ хүдэлмэри ябуулха болоно.

Манай интервью

СВЁКЛЫН ТАРИЛГА ДҮҮРЭЭ

СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат, Бэшүүрэй XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой свёклошон-механизатор Евсей Макарович Павлов тарилгаяа эмхитэйгээр үнгэргэжэ байнхай. Тэрэнтэй манай корреспондент телефоноор хөөрэлдэжэ хэдэн асуудалда харюу абаба.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Евсей Макарович, мүнөө жэлдэ свёклошодой дунда залуушуул олон ажаллажа байна. Тэдэнэр дүй дүршэл багатай. Теэд хайшан гээд ажаллаха ёһотой болоноб?

Е. М. ПАВЛОВ: Свёкло тарилгада оньһон арга үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Тиимэһээ залуушуул ямар техникэ хэрэглэгдэхэ байнаб—тэрэниие наринаар хаража. зүбөөр ашаглахын тулада анхарха ёһотой. Жэшээлхэдэ, манай звенодо «Т-38» трактор, хоёр туково сеялкэ, тарилгада хэрэглэгдэдэг «СКРН-12» түхэлэй сеялкэ болон бусад машина бии. Бидэнэр эдэ зэмсэгүүдээ найдамтайгаар заһабарилжа, тарилгадаа орообди. Бүтээсэтэйгээр ашаглагдажа байна. Сахарай свёкло тарилга тухай хэлэхэ болоо һаа, иигэжэ дурадхаха байнаб. Свёкло таригдаха газарые уһалжа, үтэгжүүлээд, тарилга хэхынгээ урда жэгдэлхэ шухала. Тингээ һаа үрэһэн нэгэ адли гүнзэгыдэ таригдажа, хожомынь зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэхэдэ һайн байдаг.

КОРРЕСПОНДЕНТ: мүнөө жэлдэ нёдондонойхиһоо нилээд эртэ тарилгадаа ороһон байнат. Яахадаа тиимэ болооб хөөрэжэ үгыт.

Е. М. ПАВЛОВ: Тарилгамнай хэдэн үдэрөөр эртэ эхилээ. Яахадаа тиигээбибди гэхэдэ, газарнай һайнаар уһалагдаһан, шииг нойто ехэтэй байгаа юм. Энэ ушарта эртэхэн тарихада һайн гэжэ һанагшаб. Сахарай свёклын ургаха болзорынь ута боложо үгэхэ ха юм. Хэрбээ уһалагдаагүй газарта таригдаха байбалынь, тиимэ эртүүр тарилгадаа орохогүй һэмди. Үшөө ондоо талань юуб гэхэдэ, ажахынууд Алтайн селекциһээ абтаһан олон һалаатай үрэһэтэй байбал, эртэ тарихада болодог. Газарай хүйтэншэгшье байхада, энэ үрэһэн муудадаггүй юм.

* * *

Мүнөө Евсей Макарович Павловай звено бүхы 135 гектар газартаа тарилга хэжэ дүүргээд байна. Энэ хабар звеногойхид техникэ зэмсэгээ бүтээсэтэйгээр ашаглажа, тарилгаяа богонихон болзорто эмхидхээ. Тэдэнэй жэшээгээр Илья Иванов, Евлампий Слепнев, Степан Афанасьев гэгшэдэй звенонууд ажаллана.

Хяагтын кукурузашадай уряагаар

БОГОНИ БОЛЗОРТО ТАРИХАБДИ

Урда жэлнүүдтэ кукурузын баян ургаса абтадаг байгаа. Гектар бүриһөө 400—500 центнер хүрэтэр ургаса хуряажа, ниитынгээ малда шэмэтэ силос элбэгээр бэлдэдэг һэмди. Теэд нёдондо бирагдаагүй юм. Яахадааб? Ган гасууртай жэл тудажа, кукурузамнай муугаар ургаһан. Бүхы участок дээрэһээмнай га бүриин 90 гаран центнер ногоон эшэ набшаһа абтаһан байгаа.

Манай Алташын отделенидэ сабшалан бага. Тиимэһээ кукуруза ехээр тарижа абахые хүсэгшэбди. Мүнөө жэлдэ звенодомнай 300 гектар газар даалгагдаа. Баян ургаса абажа шадахабди гэжэ һанагшабди. Газараа һайнаар бэлдэжэ, тарилгадаа орожо байнабди. Түрүүшын хоёр үдэрэй туршада дүшөөд гектарта тарилга хэгдээ.

Энэ ургамалай баян ургаса абаха гээшэ кукурузашадай өөһэдынь оролдолгоһоо болодог ха юм. Энээн тухай Хяагтын кукурузашад хэлэһэн, республика дотороо мүрысөө үүсхэхые уряалһан байна. Теэд яахаб! Манай Суулга нютагайшье кукурузашад энэ мүрысөөндэ оролсожо, тэдэнэрһээ дутуугүйгөөр ажаллахые хүсэнэ. Манай звенодо механизаторнууд Даша-Дондок Дондоков, аха дүүнэр Василий, Степан Кузьминтан ажалладаг юм. Бидэ дүрбэн мүнөө жэлдэ 300 гектар участок дээрэһээ га бүриин 260 центнерһээ бага бэшэ ургаса абахаар хараалаабди. Техникэ зэмсэгүүд найдамтайгаар заһагдажа абтанхай. Ажалаа бүтээсэтэйгээр эмхидхэжэ, богонихон болзорто тарилгаяа дүүргэхэ зорилготойбди.

Баян ургаса абахын тулада юу хэнэбибди?

Нёдондо намар 150 гектар газар хахалагдаа һэн. Тэрэнээ энэ хабартаа лущени хэжэ, газарайнь хүрьһые зөөлэрүүлээд, минеральна үтэгжүүлгэ оруулаабди. Гектар бүридэ 3 центнер хүрэтэр тиимэ үтэгжүүлгэ хөгдэнхэй. Энээнһээ гадна полинууд дээрэ жэл бүри наг шэбхэ зөөжэ, бүхы участогуудаа удаа удаагаар үтэгжүүлнэбди. Кукурузада урэжэлтэй газар хэрэгтэй! Тиимэл хаданьөнөөндэ анхарал хандуулна гээшэбди. Тиихэдэ энэ хабар Хёлго мүрэнэй эрье дээрэ насосно станци табижа, 25 га газар уһалаабди. Мүнөө һубагаар уһа урадхуулжа, үшөө 50 гектар газар уһалаад, тэрэнээ тарилгада бэлдэжэ байнабди.

Кукуруза тарихадаа агротехническэ заабаринуудые наринаар сахяагүйдэ аргагүй. Энэ шухала хүдэлмэриие үнгэргэхын тулада бидэнэр тон түрүүн газараа һайнаар бэлдэжэ хахалһанайнгаа, лущени хэһэнэйнгээ удаа газарайнгаа нюрууе катогуудаар даража абанабди. Тиигээд тарилга хэхэдэмнай кукурузын үрэһэн нэгэ адли гүнзэгыдэ һуулгагдадаг, жэгдээр ургажа захалдаг юм. Буртаг үбһэнтэй тэмсэхэдээ, кукурузын газар дээрээ үшөө гараагүй байхада, ургажа эхилһэн хойноньхэдэ дахин борнойлго хэгшэбди. Удаань зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэгдэнэ. Энэ хабар кукурузаяа үдхэнөөр тарижа байнабди. Га бүридэ 30—35 килограмм үрэһэн хэрэглэгдэнэ.

Хяагтын аймагай кукурузашадай хандалга бэшэгтэй танилсаад байхадаа, мүнөө жэлдэ тэдэнһээ доошогүйгөөр ажаллажа, кукурузын баян ургаса абахын түлөө тэмсэхэ байнабди.

Д. ЖАНАЕВ,
Мухар-Шэбэрэй аймагай Суулгын совхозой кукурузашан.

...лаан-Үдын аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхоздо кукуруза тарил...хитэй. Тус колхоз бүхыдөө 700 гектарта тарилга хэхэ юм. Зураг...: кукуруза тарижа байһан үедэ.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

ХҮНДЭТЭ ХАЙРАДА ХҮРТЭБЭ

Һаяхан Ахын аймагай Орлиг тосхондо аймагай түбэй болон колхозуудай түлөөлэгшэдэй суглаан боложо, мал ажал хүгжөөлгэдэ, продукци гүрэндэ тушааха хэрэгтэ ехэ амжалта туйлаһанайнь түлөө колхозуудай түрүүшүүл болон хүтэлбэрилэгшэдтэ, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ орден, медальнууд барюулагдаба.

Ахын аймагай малшад мал ажал хүгжөөлгөөр ехэ амжалта туйлаһан байгаа. Эндэхид һүүлэй жэлнүүдтэ малайнгаа тоо толгойе олошоруулһан, түл олоор абадаг болоһон байна. Тиигэжэ эндэхи олохон ажалшад гүрэнэйнгөө хүндэтэ хайрада хүртэбэ. Кировэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү малшан Р. С. Сындеевтэ **Ленинэй орден** барюулагдаа. Тэрэ мүнөө 65 наһатай, колхозойнгоо ниитын ажал хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байдаг. **«Ажалай Улаан тугай» орденоор** шагнагдаһан хүнүүдэй тоодо Кировэй нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша Д. Г. Дмитриева, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон Д. С. Патархеева ороно. Эдэнэр ажал хүдэлмэридөө эдэбхитэйгээр хабаадажа, бүгэдэндэ жэшээ харуулһан байха юм.

Кировэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон Д. Т. Гармаева, «Коммунизм» колхозой һаалишан С. С. Гармаева, «Улаан Аха» колхозой хонишон Х. Х. Мункоев, «Коммунизм» колхозой һаалишан Х. Ж. Шибаева, аймагай главна ветврач А. И. Целовальников, «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ Д. С. Унжуев гэгшэдтэ **«Хүндэлэлэй тэмдэг»** орден барюулагдаба.

«Ажалай шэн габьяагай түлөө», «Ажалда шалгарһанай түлөө» медальнуудаар 14 хүн шагнагдаа. Тэдэнэй тоодо һаалишад-малшад Б. Г. Будаева, Х-С. Л. Дугарова, Б. Ж. Убашеева, Х. Ж. Хулуева, Б. Д. Галсанова, Б. Д. Доржиева, С. А. Иванова, хонишод С. Г. Самаева, Т. Д. Доржиева, Н. Л. Базарова, зоотехник Ж. Д. Ангархаев, Кировэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ А. Н. Налханов болон бусадууд ороно.

Орден, медальнуудые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэһөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр А. У. Хахалов барюулаба. Түрүүшүүлдэ гүрэнэй хайра барюулагдахада байһан үедэ Забайкальска сэргэй округые командалагша, Түнхэнэй һунгалтын округһоо СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат нүхэр Д. Ф. Алексеев байлсаа.

Нүхэд А. У. Хахалов, Д. Ф. Алексеев гэгшэд Ахын аймагай малшадые ажал хүгжөөлгэдэ, КПСС-эй XXIII съездэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ ехэ амжалта туйлажа, шагнагдаһандань түлөө баяр хүргэбэ.

ПЛАКАТ-ХУУДАҺАН

ХЯМДААР, ЭЛБЭГЭЭР, ОЛЗОТОХООР

Захааминай аймагай «Байкал» колхоз республика дотороо эбэртэ бодо мал эрхилдэг томо ажахы юм. Үндэр дээрэ, шэмэрүүн хүйтэн уларилтай энэ нютагта тарялан, хадалан үгы, малай тэжээлэй асуудал шиидхэхэнь хүшэр. Тиигэбэшье эндэхид табан жэлэйнгээ түсэбөөр урдаа ехэ зорилгонуудые табинхай. КПСС-эй XXIII съездын шиидхэбэринүүд эндэхи малшадай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй дунда тон ехэ эдэбхи үүсхэл бадаруулжа, ажахыгаа хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ шэнэ шэнэ арга замуудые бэдэрүүлнэ. Ажал, гаргаша багатайгаар хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр абадаг болохо шухала тухай съездын шиидхэбэринүүд соо заагдаһаниие хүтэлбэри болгон, колхоз сааша саашадаа, 1970 он болотор һүнэй, мяханай гүүртэнүүдээ тодорхой шэглэлтэй болгожо. Һаалиин гүүртэнүүдтэ эгээл һү ехэтэй үсөөн үнеэ баряад, мяханай гүүртэнүүдтэ мянгаад үнеэ байлгажа, зунай һарануудһаа бэшэнхи сагта һаангүй, тугалдань хүхүүлээд ябуулха гэжэ шиидээ. Тиихэдээ һүщье, мяхашье ехээр абадаг болохо. Энэ колхозой зорилгонуудтай доро танилсагты.

Арба гаран жэлэй саада тээ манай колхоз аймаг соогоо хэзээдэл хамагай һүүл бариһан, гээгдэнги, экономикынгоо талаар һула ажахы гэжэ тоологдодог байһан юм. Гүрэндөө өөдэтэй мяха, тоһо тушаадагшьегүй, тушаагаашье һаа, тэрэнэйнгээ түлөө мүртэй олзо абадаггүй саг байгаа. Тиигээд оронойнгоо хүдөө ажахые хүгжөөхэ тушаа парти, правительствымнай удаа дараалан абаһан хэдэ хэдэн шухала хэмжээ-ябуулганууд заха холын манай «Байкал» колхоздошье тон сэхээр, тон ехэ аша үрэтэйгөөр нүлөөлжэ, ажахымнай бодолһоор өөдэлбэ, урагшалһаар урагшалба. Партиин Центральна Комитедэй 1953 оной сентябриин Пленумһөө хойшонхи сагые абажа харахада, манай колхоз 3,3 дахин ехэ мяха, 5,3 дахин ехэ һү гүрэндөө худалдадаг болоо. Арбаад жэлэй саана арайхан гэжэл 700—800-гаад центнер мяха гүрэндөө тушаадаг байһан һаа, мүнөө 3000 шахуу центнер худалдадаг болообди. Гол олзомнай —мяханһаа.

Тиигээд манай колхоз табан жэлэйнгээ түсэбөөр урдаа баһал ехэ зорилгонуудые табина. Жэшээлхэдэ, 1965 ондо 2700 центнер мяха абаһан байбал, 1970 ондо 3900 центнертэ хүргэхэ түсэбтэйбди. Мүн һү һаалгашье дээшэлхэ. Эдэ жэлнүүдтэ малаймнай тоо толгой нилээд олошорхошье һаа, гол түлэбтөө ашаг шэмыень дээшэлүүлжэ, гүрэндөө мяха, һү ехээр худалдаха зорилготойбди. Тиихэдээ, зоной дунда хэлсэдэгээр, хоёр шандаганай хойноһоо гүйхэгүй, гол түлэб мяханай мал үдхэдэг болохо гэжэ шиидээбди. Партиимнай хорин гурбадахи съезд тодорхой замымнай заажа, манайда түсхай хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа.

Ушар юуб гэхэдэ, **саашадаа бидэнэр һүнэй, мяханай малые һайса илгажа, өөһэд өөһэдынь тодорхой шэглэлтэйгээр хүгжөөдэг болохо гэжэ шиидээбди. Тиихэдээ үнеэдые һаагаа һаа, һааһанай зэргэтэйгээр һааха, мал таргалуулаа, түлжүүлээ һаа, түлжүүлһэнэй зэргэтэйгээр түлжүүлхэ гэгдээ. Тиигэжэ мүнөө 1200-гаад үнеэдые шэбхаа болоно, нэгэ нэгэнһээнь жэлдэ 500—600-гаад литр һү абадаг һаа, 1970 ондо 1800-гаад толгой үнеэтэй болохошье һаа, тэдэнэйнгээ хахадһаа үсөөень, 700—800-гаад толгойень һаагаад лэ, озошыень шэбхалтагүй, тугалдань хүхүүлээд ябуулха гэжэ шиидээбди.** Энэмнай гансата, нэгэ жэлээр бэшэ юм ааб даа. Мянгаад үнеэ һаангүй, һү шэмыень абангүй байха гээшэ юуб, энэмнай юундээ хэрэгтэй, хэндээ туһатай ажал бэ гээд һанагдажа болохо. Энэ тиимэшье бэшэ.

Карандашхан барижа, экономикоёо шэнжэлжэ, бодожо үзэхэдэмнай, нигээл һаа, — ажахынгаа һалбаринуудые мэргэжүүлээл һаа дээрэтэхэ, олзотохо байнабди. Олохон жэлэйнгээ дүй дүршэл дээрэһээ харахадамнай, манай колхоздо һаалиин мал хэзээ ехэндэ гарзатуулжа, мяханаймнай мал олзотуулна. Гүрэндэ центнер һү худалдан абаха сэнгэй 16 түхэригтэ байхада нёдондо колхоздомнай бүхы дээрээ центнер һүнэй өөрынь үнэ сэн гэхэ гү, али гүрээндэ хэһэн бүхы гаргашамнай 18 түхэригтэ болоһон байна. Харин тиихэдэ килограмм мяхан дунда зэргээр 1 түхэригтэ сэнтэй гүрэндэ худалдагдажа байхадань, бидэнэр тэрээндэ 51 мүнгэ гаргашалжа байгаабди. Тиихэдэнь гарзатай һалбарида хамаг хүсэ шадалаа хаяжа, тэнхээ тамираа һалгажа байхын орондо нэгэ гол шэглэлээ олоод, хэзээдэшье олзотой байһан, олзотойшье, шухала хэрэгтэйшье һалбаря хүгжөөхэдэмнай дээрэл. Иигэжэ шиидэһэн байнабди. **Мянгаад үнеэн һаагдахаяа болиходоо, һү шэмэниинь хосорхо бэшэ, өөһэдынь бэеэдэ, илангаяа тугалнуудтань шэнгэжэ, мяхан боложо байха ёһотой.** Эхынгээ һү дураараа хүхэжэ ябаһан тугал ондоохоноор түлжэхэ, түргэнөөр томо болохо, таргалха байһаниинь хэндэшье мэдээжэ. Тиихэдээ **бидэнэр мяханай малые олон жэл үнжүүлжэ, жагсаажа, үлүү гаргаша хэжэ байлтагүй, нэгэ үбэлжэжэ, хоёр зунай ногоо эдимсээрнь гүрэндэ худалдажа байхаар шиидээбди.** Тиихэдэмнай үбэл зунгүй бэлшээреэр хооллодогшье, нютагай жэжэ үүлтэрэйшье һаа, хашараг, буруунууднай хоёр центнер хахад—гурбан центнер татадаг байха гэжэ тухайлагдана.

Мянгаад үнеэ хожороожо байхын орондо урдынхидаал али тэдэнээ һаагаад, һүыеншье, мяхыеншье абажа байхада яахаб, һаалиин мал хододоо гарзатай байха бэшэ, олзотой болгохо арга бэдэрхэлэ яанаб гэжэ зарим хүнүүд һанажа болохо. Тиигэхын урда тээ, хамагай түрүүндэ, манай нютагай эрхэ байдалые хаража үзэлтэй. Далайн нюруунһаа 1200-гаад метр үндэр дээрэ, талха тарянай ургалаггүй газарта байдаг тула улам үдэжэ байгаа малайнгаа тэжээлэй асуудалые шиидхэхэмнай тон бэрхэ болонхой. Талха таряа, шэмэтэ тэжээл эдеэгүй, гансал ногоо, хагдаар ябаһан үнеэнһөө юун мүртэй һүн гарахаб. Орой дулаардаг, эртэ хюруу унадаг туладаа хүхэ ногоонойшье саг богони, үбэлэй сагта миил халуулагдаал, жэлэй арбаад һара соо һэтэ хагдаар, тэрэ саанаа хүдөөгэй шэмэ багатай ногооной хагдаар ябаһан үнеэнһөө юун мүртэй һүн гарахаб. 500—600 литр һүнэй түлөө тэдэниие шабхажа сөмгэлүүлэнгүй, тугалнуудыень дабжааруулжа байлтагүй, хагда, ногоондо хамтадань табижархибал, мяхан заагагүй абтаха. **Мянгаад үнеэ һааха хэды олон һаалишад сүлөөржэ, һубай, мяханай малай гүүртэнүүдтэ ошохо гээшэб. Тэдэ малай харууһа, бэлшээри һайжарха.** Һаалгахаяа болиһон тэдэ мал хүдөө хүбшын ногоондо ганса тугалаа хүхүүлээд ябахадаа һайса хүшэлжэ, таргалжа абангүй, тугалнуудынь түргэнөөр томо болонгүй яахаб. Таргалһан мал үбэлэй «ута нюргые» ядаралгүй дабадаг бэлэйл.

Харин **һаалгажа байхадаа эдэ олон үнеэдэй хубаалдадаг үбһэ тэжээлые, силос, зелёнкые, мүн үнэтэй сэнтэйгээр худалдан абажа, хэдэн зуун километрһээ асардаг талха тариаанайнгаа зүйлые үсөөн, 700—800-гаад үнеэндэ эдюулээд, һайн харууһанда байлгаа һаа, урданайхиһаа үшөө үлүү ехэ һү һаадаг болохобди** гэжэ лаб тухайланхайбди. Мүнөө мянга хоёр зуугаад үнеэдһээ жэлдэ зургаа мянга гаран центнер (нэгэ нэгэнһээнь 400—600 литр) һү шабхадаг байбал, 1970 ондо 700—800-гаад үнеэдһээ 1000—1300 литр һү һаадаг болоходоо үшөө ехэ, арбаад мянган центнер һү абадаг болохолди. Манай эндэхи үнеэдые һайнаар элеэлүүлээд байбал, энэ тухайтай һүнэй һаагдаха байһаниие коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Зуһалангаймнай фермын (даагшань Р. Ж. Доржиева) һаалишад элитээр харууланхай. 120 үнеэтэй энэ фермынхид жэлдэ үнеэн бүриһөө 900—1000 литр һү һаана. Энэ жэлэй түрүүшын кварталда тэндэхи һаамхай үнеэн бүриһөө 286 литр һүн һаагдаа. 120 үнеэдэйнь 70 гараниинь һаагдажа байба. Фермые эрхилэгшэ Ринчин Доржиева ажалаа һайнаар эмхидхэнэ, һаалишадыншье оролдосотой шударгынууд. Харин тиихэдэ нүгөөдэ нэгэ гүүртэдэ—Полина Доржиевагай гүүртэдэ квартал соо һаамхай үнеэн бүриһөө оройдоо 41 литр һүн һаагдаа. Тэрэ саанаа 120 үнеэдэйнь оройдоо 46-ниинь һаагдаа боложо, бэшэниинь хожоршонхой ябажа байба. Энэмнай хэниие абарһан, ямар аша үрэ үгэһэн гүүртэ болоноб? Өөрэлгүй 6 һаалишадтай, гаргашаньшье адли?

Манай колхоздо һаалиин гүүртэнүүд 120 үнеэтэй байдаг. 6 һаалишанда 20—20 үнеэн хүртэнэ. Үнгэрэгшэ жэлэйхеэр бодоходо, үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 560 литр һү һаагаа һаа, гүүртэ һүөөрөө колхоздоо 12 мянга гаран түхэригэй олзо оруулха болоно. Харин тиихэдэ һубай, мяханай малай гүүртэнүүд баһал 120—140 толгой буруу, хашарагуудтай байгаад, 2 хүн хүдэлжэ, зундаа нэгэ нэгэнэйнь шэгнүүрые центнер шахуугаар нэмээнэ. Тиихэдээ мүн лэ тэрэ тухайтай мүнгэн олзо оруулжа байха юм. Эдэ гүүртэнүүдэй гаргашын, малһаа абаһан ашаг шэмын өөрынь үнэ сэнгые тоолоод үзэхэдэ, тад ондоо. Һаалиин гүүртэдэ 7—8 хүндэ салин хүлһэн түлэгдэнэ, һайн байра хэрэгтэй, тэжээл ехээр гаргашалагдана. Үбэлэй сагта һубай малда орходоо 2 дахин ехэ үбһэ эдидэг. Үнэтэй сэнтэйгээр худалдажа абтадаг комбинированнэ тэжээл, шада яда ургуулдаг зелёнкоороо дараһан силос гэхэ мэтээ тоололсоходо гаргашань һураггүй ехэ боложо, һаагдаһан һүнэй өөрынь үнэ сэн дээшэлнэ ха юм. Харин мяханай, һубай малай гүүртын гаргаша тон бага. Үбэлдөө 3, зундаа 2 хүндэл салин хүлһэн түлэгдэнэ. Үбэл гаргашань бага, зун хүдөө хүбшын ногоогоор зүгдөө таргална. Хахад зарим үнеэдэймнай һаагдахаяа болиходо, һү шэмэнь тугалайнь, мүн өөһэдынь бэедэ шэнгэдэг боложо, абаһан мяханаймнай өөрынь үнэ сэн бүрил доошолхо.

Иимэл хадань ажахыгаа гол түлөб мяханай шэглэлтэй болгоод, олонхи үнеэдээ һаахаяа болижо, эгээл эрхимүүдыень һаалиин гүүртэнүүдтэ орхихо гэгдээ.

Саашадаа манай колхоздо мяханай мал ямар хараа шэглэлтэйгээр, ямар гуримтайгаар хүгжэхэ болоноб?

Хамагай түрүүндэ, **манай эндэхи талха таряагүй, хүдөө хүбшэ, үндэр хангил хада уулануудтай, шэмэрүүн хүйтэн нютагта тааралан, үбэл, зунгүй бэлшээреэр ябадаг, мяхалиг, үдэсэтэй, түлжэсэтэй үүлтэрэй мал хэрэгтэй. Али бүхы талааринь бодомжолжо, һүүлэй һүүлдэ хальмаг үүлтэр дээрэ тогтоһон байнабди. Таба-зургаан жэлэй саада тээ Хүдөө ажахын министерствын дурадхалаар, энэ үүлтэрэй хэдэн буха асараад, гүүртэнүүдтэ табиһан байгаабди. Эгээл манда хэрэгтэй, һанаһан зориһон соомнай—урид хэлэгдээшэ эрилтэнүүдтэ бүрин таараха мал байшоо.**

Гушаад жэлэй туршада холмогор, симментал үүлтэрэй бухануудые асаржа, үүлтэр һайжаруулгын хүдэлмэри ябуулагдажа байбашье, харууһа, тэжээлэй муугаа, сагай уларилай хүйтэн шэмэрүүнһээ боложо, малнай мүртэйгөөр томошье болоогүй, ашаг шэмэшье багатай байдаг зандаа һэн. Тэдэл үнеэдтээ хальмаг бухануудые табиһамнай, үнеэ абаха, хуряахааршье һайн, хада уула, хүдөө хүбшөөр ябаха, бэлшэхэдээшье бэшэ бухануудһаамнай һураггүй үлүү байшоо. Тиигээд мүнөө түрүүшынь, манай эндэ хэлэгдэдэгээр, хальмаг тугалнууд үни хада үнеэд болонхой, хоёрдохёо тугаллажа байна. Иимэ үүлтэртэй үнеэдһээ бүридүүлэгдэһэн хэдэн гүүртэтэй болонхойбди. Одоол үдхэхэ малаа олообди гэжэ манай малшад магтажа ханахаяа болинхой.

Хальмаг үүлтэрэй мал манай эндэ яахадаа таараноб, ямар һайн талануудтайб?

Тон түрүүндэ, энэ үүлтэрэй малай үбэл, зунгүй һэтэ бэлшээреэр ябадаг тухайнь хэлэлтэй. Бүхэ, хурса туруутай, шуран солбон туладаа, манай эндэхи үндэр хада уулатай, хүдөө хүбшэ газарнуудаар бэлшэхэдээ һайн, хэдышье эгсэ эрид хадануудта, хүдөөгэй жалгануудай зун болотор хайладаггүй ондоли мүльһэн дээрэ, шабар шабха соогуур унадаг, халидаггүй, тэнхээ тамиртай туладаа үеэдэжэ, үргүүлжэ байдаггүй. Тиимэл хадаа манай эндэ холуур, хада уулын оройгоор, үзүүр һормо ногоондо бэлшэжэ, таргалжа ядахагүй бшуу. Хүхэ ногоондо таргалжа абаһан мал үбэлые дабахаар һайн. Энэ талань манда илангаяа таарана. Тиимэһээ зунай һаранудта һубай малаа 40—50 модоной газарта, Түнхэнэй урда һарьдагуудай хоорондуурхи холын бэлшээридэ абаашажа таргалуулдаг байнабди. Тэндэ һайн лэ, иимэл мал ябажа шадаха.

Хоёрдохёор, энэ үүлтэрэй мал үбэл турасагүй, тэжээл багаар эдидэг, яаха аргагүй шэрхи тобир. Зунай сагта дотор өөхэ ехээр суглуулдаг, мяхан хоорондуураа өөхэ хабшажа таргалдаг туладаа тэрэнээ шэмэлжэ, тэрээгээрээ түлгэлжэ, үбэл, хабарай сагые дабажа гарана ха юм. Энэнь үбэлэй хүйтэндэ бэедэнь нэгэ ёһоной тэжээл болоно. Энэмнай мандал таарана ха юм. Бии байгаа бүхы 2 мянгаад га сабшалан дээрэһээ жэлдэ 15—20 мянган бухал үбһэ арай шамай абажа, һубай, мяханай малдамнай һайн лэ һаа хошоод центнер үбһэн хүртэнэ бшуу. Таряа ургуулдаггүй зондо ядахын сагта һолоомошье байхагүй. Иимэ тэжээлээр манай эндэхи ута үбэл, хабарые гаталха гэээшэ тон хэсүү. Саашадаа үбһэ ногооной ургасые дээшэлүүлхэ, намаг газарнуудые хатаажа, сабшалангуудаа ургадхахэ ёһотойбди. Горохтой холёон обёос тарихадамнай яһала ургана. Саашадаа иимэ тэжээл ургуулгада онсо анхарал табигдаха. Тиигэбэл һаалиингаа малые шэмэтэ тэжээлээр хангахабди. Тиигэбэшье багаар эдеэд түргэнөөр таргалдаг, харууһа, зоболингүйгөөр бэлшэжэ, үдэжэл ябадаг үүлтэрэй мал манда (ажал хэхэ зүрхэгүй, бэлые бэдэрһэн зон гэжэ һанабат, хари...) хэрэгтэй ха юм. Хуушан бурнаад, һарлаг үүлтэрэй мал-нютагай эрхэ байдалда яһалашье тааараһан аад, бэеэр баганууд. Гадна һарлаг, хайнагууд түлдөө муу, үдэсэгүй. Харин хальмаг үүлтэрэй мал манайхиһаал һураггүй томо, эрхим үнеэн хахад тонно хүрэтэр, эгээ эрхим буханьнь 800—950 килограмм татадаг байна.

Зөөлэхэн, хөөбөр нооһо ехэтэй туладаа энэ үүлтэрэй мал үбэл даарасагүй, шэрхи. Энэмнай баһа нэгэ тэжээл бололсоно.

Хальмаг үүлтэрэй малай муу талань гэхэдэ, һү багатай. бэеынгээ томоор симментал үүлтэртэ хүрэхэгүй. Тиимэһээ тэжээл элбэгтэй—таряа талха, тэжээлэй ургамалнуудые ургуулдаг, силос ехээр дарадаг, дооро, тэгшэ талархуу нютагуудта һүыеншье, мяхыеншье абахын тулада симментал үүлтэрэй мал үдхэбэл дээрэтэжэ болохо. Харин бидэнэр һүшьегүй, бэеэр багашагуудшье һаань, мяханда гэжэ хальмаг үүлтэр үсхөө һаа, хэзээдэшье олзотожо, хямдаар, элбэг ехээр, мяха гүрэндөө худалдажа байхабди. Һү багатай, мяхалиг үүлтэр туладаа хальмаг ухэр таргалхаар үлүү. Үнгэрэгшэ зундаа һубай малнуудаймнай суудхэдэ дунда зэргээр 890 граммаар шэгнүүрээ нэмэхэдэнь, гол түлэб хальмаг үүлтэрэй буруу, хашарагуудтай Долгор Жалсараевагай, Гарма Доржиевай гүүртэнүүдтэ толгой бүхэнэй шэгнүүр суудхын 1100—1050 граммаар нэмэжэ байһан.

Үүсэлхэдэ мяха ехээр гарадаг (55—60 процент), тугалнуудынь багахануудаар түрөөд, ногоогоо эдимсээрээ түргэнөөр томо болодог тухайнь, бэшэшье һайн талануудыень тоолохо болоо һаа, олон. Эдэ бүхы һайн талануудыень харалсажа, дүрбэ-табан жэл соо һайса туршажа, этигэжэ, хальмаг үүлтэр дээрэ тогтобо гээшэбди. Мүн мяханда һарлаг үүлтэрэй гүүртэнүүдые барижа (доодо зурагта харагты), бэеэр томо хайнаг сарнуудые гүрэндөө худалдадаг болохобди.

Үхэл гарзагүйгөөр мал хараһанай, шэгнүүрыень нэмээһэнэй, таргалуулһанай түлөө, мүн һү ехээр һааһанай, тугал олоор абаһанай түлөө ажалай түлөөһэ, ажалай нэмэлтэ түлбэри үгэхэ гурим шэнэлэгдэнхэй, оролдосотой, амжалтатайгаар ажаллаһан хүн манайда али болохоор урмашуулагдана. Коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын тула малшадаймнай дунда шанга мүрысөөн боложо байдаг. Малшадай культурно-ажаһуудалда яһала анхарал табигдана.

Иигэжэ манай колхоз түсэбтэ табан жэлээ эхилбэ. Мяханай, һаалиин фермэнүүдэйнгээ шэглэлнүүдые тодорхойлжо, ажалаа тад ондоогоор эрхилжэ захалба гээшэбди. Нютаг нугынгаа эрхэ байдалые, хүсэ шадалаа харалсажа, партиингаа XXIII съездын заабаринуудые хүтэлбэри болгон, иимэ зорилго табигдаа. Урдаа табиһан зорилгонуудайнгаа амжалтатайгаар шиидхэгдээд байхада (тиихэ байһандань заашье һэжэглэнэгүйбди) манай колхоз ухэрэй тарган мяханай ёһотой фабрика болоод байха. Шадаа болбол (баһашье һэжэглэнэгүйбди), сагаан эдеэгээшье дэлгэрүүлхэ, урдынхиһаа үлүү ехэ һү һааха зэргэтэйбди.

В. ХАРТАЕВ,
«Байкал» колхозой түрүүлэгшэ;
Д. ТАРБАЕВ,
түсэблэгшэ-экономист;
М. ЦЫРЕНОВ,
колхозой парторганизациин секретарь.

— **Мяханай гүүртэнүүдэй үнеэдые оройдоо һаахаяа болихо бэшэ, ядахадаа зунай хүхэ ногооной үедэ һаахал ёһотойбди гэжэ би һананаб,—гэжэ һаалишан Пүрбэ Садаева мэдүүлнэ.**

ХЭНЗЭХЭНДЭ

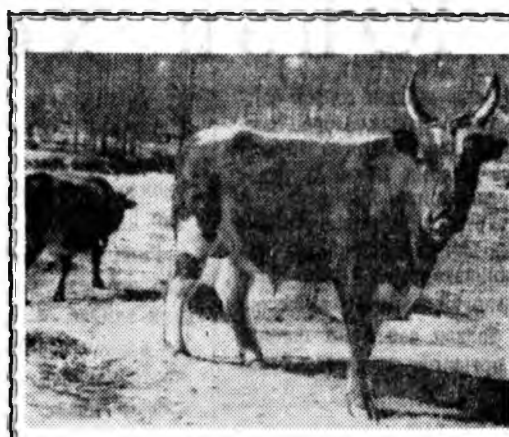

Хальмаг буха үнеэн хоёр.

Үглөөнэй һаалга дүүрээд, үнеэдэй бэлшээридэ гаргагдажа, һаалишад, малшадай тугалнуудаа эдеэлүүлжэ байха үедэнь Хэнзэхэнэй үбэлжөөндэ хүрэжэ ерэбэбди. Эндэмнай Захаамингай аймагай «Байкал» колхозой Ширап Ендоновой даадаг һаалиин гүүртэ байрланхай. Наршхан жалга соо, хойноһоо налаһан наруули, хуурайхан бооридо түхеэрэгдэһэн бууса. Хабтагай нэлэнхы ой тайгань, орьёл үндэр хада уулануудынь хүнэй һүр һүлдэ даража, наршхан жалга соонь байхада зосоо үйтарһандал үзэгдэнэ. Горхон дээрэ үбэлдөө сараһан ондоли хайлажа дууһаха гэжэ үшөө һанаалаашьегүй. Тэрэ саанаа хойто һарьдаг талаһаа хүйтөөр үлеэжэ, эртын хабарай шэнжэтэй, сиидэгэр мүлюун. Хабжагачалдахаяа һанахадамнай, һаалишан Пүрбэ Садаева:

— Манайш эндэ зумнай хожомдожо, үбэлнай эртэлжэ ерэдэг юм даа. Дахин ерэхэдээ дулаан хубсаһаа абалсажа ябахаяа бү мартаарайт, —гэжэ энсэнэ.

Саашань уламжалаад, мүнөө жэл Утаата-Далахай нютагта һая наашадашье үзэгдөө дуулдаагүй саһа ехэтэй, айхабтар хүндэ үбэлжэлгын болоһон тухай хөөрэлдэнэбди.

«Иимэ саһа ехэтэй, үнжэгэй ута, сэбдэг хүйтэн үбэл колхоз тогтоһооршье болоогүй юм. Үбһэн бага, үбдэгсоо саһан соохоо оложо эдихэ юумэнь байхагүй, ёошье гэхээр түйлажа, малнай ногоон дээрэ гаража байна даа,—гэжэ нүгөөдэ малшан Пүрбэ Хандуевнагай эгэшэ Долгор хүгэшэн хөөрэлдөөндэ оролсоно.

—Яһала турабашье (доодо зурагта харагты), үхэхэ, үргүүлхэ юумэнүүдгүйгөөр лэ малнай ондо оробо. Хальмаг үүлтэр гээшэтнай жэгтэй шэрхи тобир, яһаараа түйлажа гараха мал байна даа, — гэнэ дүүнь.

— Хальмаг үүлтэр одоол мүнөө жэлэй үбэлжэлгын үедэ һайсахан шалгалта барижа гараба гээшэ. Шэрхи тобиройнгоо талаар бэшэ үүлтэрэй малые ойроошье үзэхэеүй байна, — гэжэ колхозой главна зоотехник Илья Шагдурович Цыренов хэлэнэ.

—Түрүүниинь гыта... Эрид эгсэ хадашье байг, ондоли мүльһэн, эрье нуруули, шабар шабхашье байг (доодо зураг харагты), тахатайнууд шэнгеэр ябажал, бэлшэжэл байхад даа. Үеэдэжэ, халижа, уһа шабарта унажа дүйлажа байхагүй, жэгтэйл мал даа,—гэжэ Пүрбэ Хандуевна магтажа хананагүй. —Мяхан гээшэнь... Гаднаһаань хараад, мяхань шүлэтэйш юм гү, үгы гү гэжэ һанахаш, харин үүсэлэн гэһээш, ялаа сагаа өөхэ хабшажа таргалһан, жэгтэй амтатай мяхатай байха. Яһа, шүрбэһэн руугаа өөхэ хабшажа таргалдаг, юрэл таргаша, мяхалиг мал даа.

— Һүмнай гэжэ татуу агша бэлэй даа.

— Тээд ябан гарзатахаһаа бэшэ, һүөөр бидэнэр хэниие абаржа байгаа юмбибди. Мяхамнай байха ха юм. Эдэ үнеэдһээш бага зэргэ һүшье һаагаад байхаш. Тээд тэрэ хальмаг үнеэдээ бултыень һаахаяа болихо гээшыетнай би оройдоо һайшаанагүйб. Үбэл, хабарай сагта нарай тугалнуудынь хүхөөшье гэлэй, зунай хүхэ ногооной сагта яахадаа һаангүй байха зонбибди? Зунай сагта эхынгээ үдхэн һү дураараа хүхэжэ ябаһан тугалнууд бүхэшэжэ, хабшылдаад, мүртэйгөөр эдеэлхэшьегүй, һүүдэрлээд хэбтэшэдэг юм. Ядахадаа зунай гурбан һара соо мяханайшье гүүртэнүүдэй үнеэдые һаахал ёһотойбди. Үнеэн бүриһөө зуугаад литр һү һаагаа һаа, мянган үнеэнэй зуу мянгаад литр һүн... уһан аал? Хүдөө холошье зуһаа һаа, мяханай гүүртэнүүдэй малые һаагаад, тоһыень абаад гүрэндөө худалдахада яанаб.

Нээрээшье энэ асуудал зүб мүрөөрнь шиидхэхэ хэрэгтэй.

— Каспиин далайн хойто хотогорой дулаахан, зөөлэхэн уларилтай газарһаа ерэһэн хальмаг үүлтэрэй мал яахадаа манай эндэ уламжэ тааруу байнаб гэхэдэ, эртэ урдынгаа түүхээр тэдэнэр манайл энэ багта — Баруун-Монголдо үдэһэн, олон мянган жэл соо энэ шэнжэ шанараа олоһон ха юм,— гэжэ Илья Шагдурович хэлэнэ. Манайл эндэхи шэнги шэмэрүүн уларилтай—үбэлдөө янгинама хүйтэн, зундаа шатама халуун нютагтай, үбһэ тэжээл бэлдэдэггүй, талха таряа ургуулдаггүй хальмагууд иимэл хүйтэ, халуунда тэсэмгэй, Алтайн хада уулануудаашье элэһэн талааршье үбэл зунгүй бэлшэхэ мал үдхэхэ ушартай байгаа бшуу.

Саашадань тиигээд Илья Шагдурович нёдондо намар гүрэндэ мал тушаалганай боложо байха үедэ хамта 15 залуу сар хабар үүсэлжэ, мяхан болгохын тула илгажа абаад, туршажа үзэнгөө, нэгэ гүүртэдэ бултыень адли харууһа, тэжээл дээрэ үбэлжүүлһэн тухайгаа һонирхолтойгоор хөөрэнэ.

— Тэдэнэймни гурбаниинь симментал, бэшэнь хальмаг үүлтэрэй һэн. Март һарадал гурбан симменталнишье туража ханаа, харин хальмаг сарнууд бэеэшье мэдэнгүй ондо орожо, нүгөө гурбанаингаа үргүүлхын түйлда хүрөөд байхада мүнсэгэр тарган юумэнүүд елэгэшэлдэжэ ябаа. Одоо би тиихэдэл хоёр нюдөөрөө харижа, шэрхи тобир мал байһандань этисээ хүм.

— Тугалнууда й н ь һэргэлэниие хэлэхэ гүш,— гээд, Пүрбэ Хандуевна хөөрэшэнэ. — Түрэхэдөө эхэсэшье зобоохогүй, нүүд тухайтай бишыханууд гараад, солбон, үлэ ноһолиг, даарасагүй (дунда зурагта), саанаһаал өөдэргэн шолмонууд. Тиигээд зунайнгаа ногоон дээрэ түргэнөөр томо боложо, нэгэ сагта хоёр тэды ехэ шэгнүүртэйгээр гараһан симментал тугалые намар дээрэ хүсэжэрхидэг.

Энэ гүүртэдэ 105 үнеэн бии. Шүгы бургааһан соогуур бэлшэжэ ябаһан, гол түлэб хүри улаан зүһэтэй үнеэдэй дундуур шорон шобхо эбэртэй, мяхалиг бүдүүн бэетэй хоёр буха бүдүүрхүү юумэнүүд ябуултажа, үнеэдые хуряажа харсадана. Энэмнай 5—6 наһатай «Байкал», «Набор» гэжэ нэрэтэй хальмаг үүлтэрэй бухануд. Дүрбэ-табан жэлэй саана захижа асаруулагдаһан иимэ 8 буха колхоздо бии.

— Эдэ бухыетнай абаашахамнай, ондоо үүлтэр үдхэгты гэжэ хүнэйл ерээ һаа, бидэнэр одоол яалдаха ха һэнбибди... Тиигэһэн хүниие миил һэе бодогүй...

— Шиидам барижа бодохобди, — гэлдэжэ байгаад Хэнзэхэнэй гүүртын һаалишад хүхилдэнэ.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ,
манай тусхай корр.

Малшан Долгор Садаева тугалнуудаа эдеэлүүлжэ байна.

«БАЙКАЛ» КОЛХОЗОЙ ЗОРИЛГОНУУД:

1970 болотор 3900 центнер мяха, 8200 центнер һү абадаг болохо; эбэртэ бодо малайнгаа тоо толгойе 4935 толгойдо, тэрэ тоодо үнеэдээ—1800 толгойдо, адуун һүрэгөө—950 толгойдо хүргэхэ.

„Экономическа талаараа ашагтай районуудтань тусгаар мяханай мал үдхэдэг ажахынуудые бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ..."

(Табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII с'ездын Директивэнүүдһээ)

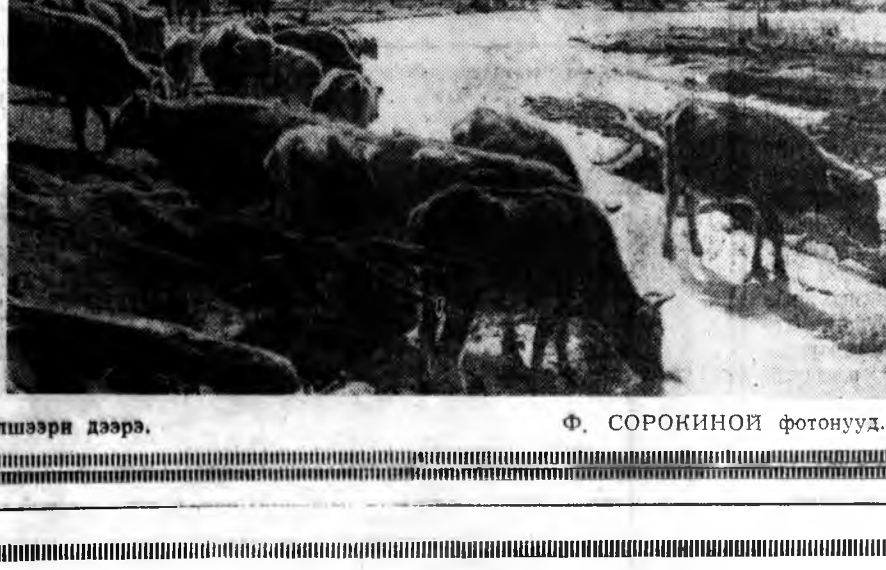

«Байкал» колхозой мяханай мал—һарлаг, хальмаг үүлтэрэй мал бэлшээри дээрэ.

Ф. СОРОКИНОЙ фотонууд.

hУНГАЛТАДАА БЭЛЭМДИ

Түгнын үргэн тала зэрлэгөөтэн уняартана. Зунай hайхан зулгы сагай эхилhэнэй тэмдэг. Эртын таряан ногоорон нэмжынэ. Хүдөө добын зүлгэ хүхэржэ, адууhа малаа холын бэлшээридэ гаргаха хаhа оробо.

Энэ үедэ Түгнын сомоной Соведэй нютаг дээрэ оршодог «Эрдэм» совхозой малшад, таряашад, мэргэжэлтэд хаhа сүлөөгүй, габшагайлан ажаллажа байна. «Хабарай нэгэ үдэр—бүхэли жэлэй тэжээл» гэлсэдэг арадай сэсэн үгэ бии. Энээнэй удхань: тарилгаа hайнаар хэжэ, абаhан түлөө эрхимээр аршалжа шадабал тэрэнэй үрэ ашань бүтэн жэлэй туршада баралдашагүй байха ха юм. Хабар—алибаа юумэнэй үрэжэхэ, үдэхэ саг. Ажалша хүн энээниие андахагүй.

«Эрдэм» совхозойхид хабарайнгаа тарилгые түлэг ябуулха зуураа, малаа hайн бэлшээридэ гаргаха бэлэдхэл хэжэ байна. Шэнэ табан жэлэй программые амжалтатайгаар бэелүүлхэ бата үндэhэ hуури энэ жэл найдабаритайгаар табиха гэжэ оролдоно.

СССР-эй Верховно Соведэй hунгалтые ажал хүдэлмэриин илалтаар угтаха гэhэн эрмэлзэл ажалшан бүхэндэ бии.

Түгнын сомон дотор байгуулагдаhан hунгуулиин долоон участогай байранууд, агитпунктнууд ажалшадай дунда ябуулха ойлгуулламжын хүдэлмэриин гол гуламтанууд болонхой. hунгуулиин участогай комиссиин түрүүлэгшэнэр, гэшүүд болон агитаторнууд бүгэдэ хүн зоной дунда ниитэ политическэ хүдэлмэри эршэмгэйгээр ябуулна. hунгагшадай бүридхэл, списогүүд бүрин шалгагдаа. Холын гүүртэ, отаранууд болон бригада, звенонууд дээгүүр агитаторнууд ходо ябажа, депутадта кандидадуудай намтартай, ажал ябуулгатайнь hунгагша бүхэниие танилсуулаа.

«Эрдэм» совхозой хоёрдохи отделениин дэргэдэхи hунгуулиин участогай комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр Пахомов, тэндэхи агитпунктын агитатор нүхэр Г. Архипова, дүрбэдэхи отделенидэхи hунгуулиин участогай комиссиин түрүүлэгшэ А. Варфоломеев, агитатор, түрүү hаалишан Ф. Попова гэгшэд эдэбхитэйгээр ажаллана.

Түгнынхид оронойнгоо дээдын зургаанай hунгалтые ажалай амжалтаар, улас түрын хэрэгэй эдэбхи үүсхэлээр угтажа байна.

Засаг түрын дээдэ зургаанда ажалшадай эрхим түлөөлэгшэдые, партийна ба партийнабэшэ үнэн сэхэ хүбүүд, басагадые hунгахын түлөө дуу hаналаа үгэхэдөө, манай орон дотор коммунизм байгуулхын, бата бэхи эб найрамдалай түлөө дуугаа үгэнэбди гэжэ hунгагшад бүгэдэ этигэнэ. hунгалтада бэлэмди.

Н. ЧЕРНОВА,
Түгнын сомоной Соведэй секретарь.
Мукар-Шэбэрэй аймаг.

ЭТИГЭМЖЭТЭДЭЙ НЭГЭН

АРАДАЙ КАНДИДАДУУД

Евгений Федорович Кожевников 1905 ондо, Волгоград хотодо алба хаагшын бүлэдэ түрэhэн. Харгы замай инженернүүдэй Ленинградай институдые дүүргэhэнэй удаа, 1927 ондо нүхэр Е. Ф. Кожевников Дунда Азиин түмэр замда хүдэлхэеэ эльгээгдээд, тэндэhээ сэрэгэй албанда ошоhон байна. Армиин hүүлээр Турксибай барилгада хабаадажа, түрүүн барилгын дистанциин начальнигаар, удаань барилгын участогай начальнигай туhалагшаар хүдэлбэ.

Бэлэдхэл hайнтай, шадамар мэргэжэлтэн байhан туладаа Евгений Федорович 1930 ондо Кузнецкэ металлургическа комбинатай барилгада эльгээгдэжэ, шэнэ замуудай барилгын таhагай ахалагша прорабаар, «Земжелдорстрой» гэжэ управлениин начальнигаар ажаллаба.

Табан жэлэй үнгэрөөд байхада, нүхэр Е. Ф. Кожевников паровоз-вагон барилгын Кузнецкэ заводой барилгын главна инженерэй тушаалда дэбжүүлэгдэбэ. hүүлээрнь хүндэ промышленностиин наркомадай мэдэлдэ эльгээгдэжэ, «Никельстрой», «Орскмедстрой», «Тяжстрой» управленинүүдэй, «Тяжстрой» трестын главна инженерээр, «Орскхалилстройн» техническэ таhагай начальнигаар хүдэлhэн байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалха дайнай эхилхэ үедэ Евгений Федорович «Тяжстрой» гэжэ трестые ударидажа, Ураалда ажаллажа байгаа. Хожомынь США-hаа машинануудые худалдажа абаха правительственна комиссида хүдэлбэ. Хилын саанаhаа бусажа ерэхэдээ, Евгений Федорович СССР-эй Госпланда эльгээгдэжэ, тэндэ барилгын индустрие түсэблэхэ управлениин начальнигаар, Госпланай түрүүлэгшын орлогшоор дэбжүүлэгдээ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй аппарадта 1949—1954 онуудта хүдэлжэ, нүхэр Е. Ф. Кожевников түлишын болон транспортын талаар бюрогой түрүүлэгшын орлогшын, hүүлдэнь барилгын таhагые даагшын тушаалда ажаллаба.

1954 онhоо хойшо нүхэр Е. Ф. Кожевников СССР-эй харгы замай барилгын министрээр хүдэлнэ.

КПСС-эй XXIII съезд дээрэ нүхэр Е. Ф. Кожевников партиин Центральна Комитедэй гэшүүнээр hунгагдаа.

Эхэ оронойнгоо урда габьяатай байhанайнгаа түлөө нүхэр Е. Ф. Кожевников Ленинэй хоёр орденоор, Ажалай Улаан Тугай, Улаан Одоной орденуудаар, «Шэн габьяата ажалай түлөө», «1941—1945 онуудта Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ шэн габьяата ажалай түлөө» гэhэн медальнуудаар шагнагданхай.

8-дахи барилга-хабсаралгын управлениин, Мысовая станциин локомотивуудай депогой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, алба хаагшад, Кабанскын аймагай «Шергинский» совхозой хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд, алба хаагшад hунгалтын урда тээхи өөhэдынгөө суглаанууд дээрэ Буряадай АССР-hээ Национальностьнуудай Соведтэ hунгаха hунгуулиин Кабанскын 522-дохи округhоо СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар Евгений Федорович Кожевниковые нэгэн hаналтайгаар дэбжүүлээ.

МАЙН 28—ХИЛЭ САХИГШАДАЙ ҮДЭР

СОВЕТ ГҮРЭНЭЙНГӨӨ ХИЛЭ САХИГШАД

Григорий ЗАБОЛОТНЫЙ,
генерал-майор, хилэ сахидаг сэрэгүүдэй Политическэ управлениин начальник

Совет Армиин болон Далайн-Сэрэгэй Флодой сэрэгшэдтэй хамта, манай хилэ сахигшад 48 жэл соо алба хэжэ байнад. Тэдэниие ногоон малгайтан гэжэ арад зомнай hайхашаан нэрлэдэг болонхой. Энэ тусгаар харюусалгатай албан минута соошье hамшадаггүй юм.

Энэ жэлдэ болоhон КПСС-эй XXIII съездын hүүлээр орон дотороо дэлгэрhэн бүгэдэ арадай айхабтар ехэ эдэбхи хэшээлэй дэбжэлтын оршон байдалда манай хилэ сахигшад өөhэдынгөө hайндэрые угтажа ерэбэ. Хилэ сахидаг сэрэгүүд тушаа КПСС-эй ЦК-гай тоосоото элидхэл соо хэлэгдэhэн үнэн зүрхэнэй hайшаалта халуун үгэнүүд совет гүрэнэй хилэ хамгаалагшадай зориг бадаруулна. Солдадууд, матросууд, сержантнууд, старшинанууд болон офицернүүд өөhэдынгөө дайшалхы мэргэжэл улам нарижуулан дээшэлүүлхын түлөө шэн зоригтойгоор оролдоно.

Совет хилэ сахигшад алдарта hайхан дайшалхы замаар ябажа гараа юм. Дэлхэй дээрэ эгээн түрүүшын социалис гүрэнэй хилэнүүдые хамгаалжа, дайнай урда тээхи жэлнүүдтэ ами бэеэ хайрлангүй тэмсэhэн хэдэн мянган баатарнуудай нэрэ алдар олондо мэдээжэ болонхой. Отделениин командир Иван Латыш, заставын начальник Николай Голубницкий, округой политотделэй инспектор Степан Карпов, заставын парторг Александр Краев мэтын геройнуудай баатаршалга хэзээдэшье мартагдахагүй, хэтэ мүнхэ оршохо юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай домог соо хилэ сахигшад яhала олон хурса hайхан хуудаhануудые бэшэжэ орууланхай. Тэдэнэр эгээн түрүүн дайсанай урдаhаа тулажа ороhон байгаа. 1941 оной июнийн 22-то лейтенант Виктор Усовай командалжа байhан Августовска хилэ сахидаг отрядай гурбадахи заставада бүхэли батальон фашис солдадууд добтолжо ороо hэн. Тиигээд хилэ сахигшад арбаад час соо тулалдажа байхадаа, долоо дахин галзуу нэтэрүү добтолгыень сухарюулан сохибо. hүүлээрнь тэдээндэ танкнуудай добтолжо ороhон байбашье hаань, баатар хүбүүд заашье сухаряагүй. Тиин захиралта абаhанайнгаа hүүлээр лэ политрук Шарипов түрүүтэй шархатаhан табан хилэ сахигшад заставаhаа гаража ошоо hэн.

Совет Армиин частьнуудтай хамта, манай хилэ сахигшад Москва, Севастополь, Ленинград, Одесса городуудые хамгаалагшадай түрүү зэргэдэ ябалсаа. Тэдэнэр Волго мүрэн болон Курск шадар дайлалдаа. 102-дохи Алас-Дурна зүгэй, 106-дахи Забайкальска, 162-дохи Дунда Азиин дивизинүүд имагта хилэ сахигшадhаа бүридэhэн байгаа. Тиигээд тэдэнэр Украинын, Белоруссиин, Польшын газар дээгүүр дайлалдажа гараа. Прага, Будапешт, Белград, Веные сүлөөлэлгэдэ, мүн Алас-Дурна зүгтэ Квантунска Армиие зада hамна сохилгодо хабаадалсаа. Хилэ сахиhан оло мянган сэрэгшэд правительствын дээдэ шагнал абаhан, тэдэнэй дундаhаа эгээн баатарнуудынь—зуу гаран хүн Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байгаа.

Үнгэрhэн дайнда Советскэ Союзай илажа гараашань угаа ехэ удха шанартай. Манай хүршэнэр болохо социалис гүрэнүүдтэй тогтооhон хилэ хэдэн мянгаад километр ута юм. Энэмнай аха дүүгэй ёhоной хилэ болоно ааб даа. Ногоон малгай үмдэhэн Советскэ Союзай, Польшын, Чехословакиин, Венгриин, Румыниин болон бэшэшье социалис оронуудай хилэ сахигшад аха дүүгэй хани барисаанла үнэн сэхэ байжа, бүхы дэлхэйн социалис хани нэгэдэлэй хилэнүүдые империалистнуудай тагнуулшадай шурган ороhоо сахин хамгаална.

Мүн баhа, зарим капиталис гүрэнүүд Советскэ Союзтай хилэ хадхажа hуубашье hаа, хани hайн хүршэ ёhоной харилсаатай байhыень тон ханамжатайгаар тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тэндэхи хилэ дээрэ хэдэн жэл удаагаар амгалан тайбан байдаг.

Совет хилэ сахигшад яhала болбосорон хатуужажа, өөhэдынгөө hайндэрые угтана. Тэдэнэр эрхим зэргын дайшалхы оньhон техникэ болон буу зэбсэг абанхай. Тэдэнэй мэдэлдэ шэнэ янзын корабльнууд, вертолёдууд, хэлхээ холбооной болон дохёо үгэлгын hүбэлгэн сэсэн оньhото арга зэбсэгүүд бии.

Ажалаа hайнаар хэжэ байhан эрдэмтэй бэрхэ хүбүүд,—хэдэ мянган патриодууд хилэ сахихаяа жэл бүри нэмэжэ ерэнэ. Тиигээд тэдэнэр өөhэдынгөө сэрэгэй уялгые оролдосотой hайнаар, үнэн сэхээр дүүргэжэ, Эхэ оронойнгоо хилэ сахихын түлөө эрэлхэг хатуу зориг гаргана.

Хилэ сахигшад хаа-хаанагүй хёрхо хурсаар албаяа хэжэ байнхай. КПП гэдэг шалган гаргаха пунктнууд дээрэшье алба хэхэ гэшэ онсо өөрэ, тон харюусалгатай байдаг юм. Энэ «олон гүрэнэй үүдээр» гансахан 1964 ондо 44 хари гүрэнhөө ерэhэн 3 миллион гаран пассажирнууд ябажа гараа бэлэй. Тэндэ КПП дээрэ дайсан харша хүнүүдэй бэедээ абажа ябаад нюуhан далдалhан юумэ бэдэржэ олохын тулада илангаяа хёрхо хурса, анхаралтай ухаатай байха хэрэгтэй. Тиин манай КПП өөрынгөө үүргэ уялгые онсо hайнаар дүүргэнэ гэхэдэ болоно.

Манай морягууд түбэгтэй бэрхэ байдалда албаяа хэжэ байнхай. Хилэ сахидаг корабльнууд hалхи шуурган соогуур, уурал манан соогуур түбэгтэй бэрхэ сагуудта ябажа гараха ушартай болодог. Тиихэдээ миил ябаад гараха бэшэ, хёрхо хурса сахюул хангаха ушартай болоно ха юм.

Хилэ сахидаг сэрэгүүдэй 48 жэлэй ойн hайндэрые гансахан манай сэрэгшэд болон командирнууд бэшэ, мүн хилэ шадар hуудаг хүн зон, арадай hайн дуранай дружинануудай гэшүүд болон «хилэ сахигшадай эдир ханинар» бүгэдөөрөө тэмдэглэхэ болоно. Эдэнэр манай үнэн сэхэ туhалагшанар юм.

Манай сэрэгүүдэй үмэнэ совет арадай табиhан зорилгонууд тон харюусалгатайшье, хүндэтэйшье байна. Энээн тухай хилэ сахигша бүхэн мэдэнэ. Табяад шахуу жэл соо бии болоhон дүй дүршэл, эрдэм ухаан хадаа залуу сэрэгшэдтэ буу зэбсэгтэйнь хамта дамжуулан үгтэнэ. Совет гүрэнэймнай хилэ дээрэ бата найдамтай сахюул табигданхай.

(АПН).

Пограничнигуудай найдамтай туhалагша болоhон вертолет хилын харуулшадые хүртэхэнь бэрхэтэй участок худар дары абаашадаг юм.

ТАСС-ай фотохронико.

Георгий ЛАШАБЫЛОВ

ХИЛЭ САХИГШЫН ШУЛЭГҮҮДhЭЭ

* * *

Мантан шүрэ Памирай
Манаран сэнхирэн харагдахада,
Мүльhэн мүнхэ тулгаараа
Мүнгэтэн наранда ялбахада,
Уулын нашан бүргэдэй
Дүүлин дүүлин элихэдэ,
Дошхон Пяндж-зэрлигэй
Доошоо шууян дэбхэрхэдэ,
Улаан, ягаан сэсэгүүдэй
Ерыш гэжэ даллахада,
Дууша олон шубуудай
Эхилыш гэжэ урихада,
Үндэртэнь толгойгоо эрьеэд,
Үлэхэеэ тэндэ hуугаа hэм.
Үндэр бэшэхэн hэбхеэнэ
Үгэлэн үгэлэн буугаа hэм.
Дүшэн залгаа дабаан —
Дүүтэн hэбхеэнүүдэй үгыл hаа,
Саян, Памир, Карпат
Суурхахатнай хайшаал hааб?
Үндэр уулын hэбшээн
Үндэр бодол түрүүлээ.
Бүхэтэр минии hэбхеэн
Бүhэлэн зүрхым хүлгүүлээ.
Холоо ябаhан хүбүүниинь
Ходол hанаа hэбхеэнээ.
Эхилэн татаhан дуунаинь
Энгэртэнь ерээд шэнхинээ.

* * *

Сэл ногоон хулhан соогуур
Сэнгэнэ бэшэл хаб.
Сэгээн хүбшын унин соогуур
Тэнэдэгээ hананал хаб.
Дуугаа тата одоош —
Сууряан дабтан ниидэхэ.
Хухын хонгёо донгёдоон
hухын дуунтай ниилэхэ.
Хүбшын уян хүбшэргэй—
Хүрин улаан шэнэhэд
Үглөөнэй наранаар жэргээд,
Үндын үндын шэбшэхэд.
Янза бүриин абяан
Ханхинаад лэ замхашаха.
Хабарай хурын наадан
hанаандаш ороодхихо.
Бугын дуу хүлеэhэн
Соорхойнууд hажанги.
Шугын дулаа бэдэрhэн
Шубуухайнууд жарганги
Хунды тайгын сээжэ соо
Хэды хүгжэм нюугаатайб?
Хухинэн ерэдэг шуурган соо
Хүүехыень шагнаалтайт?
Номгон үдэрэй дуулимда,
Ногоон хүбшэм, дуугайлши.
Тэрээн шэнгеэр хүбүүниинь
Тэнюун сэдьхэл абаалши.
...Сэл ногоон хулhан соогуур
Сэрэгэй морид дабхина.
Хүбшын уян хүбшэргэйе
hанан hанан дабхинам.

* * *

Тахын хатуу, хурсые
Талын нюрган мэдэдэг лэ.
Тахатын түргэн, хурдые,
Талын hалхин мэдэдэг лэ.
Табжархай ороhон хүлэгни
Талын тооhо хүлгүүлээ.
Тангил залуу зүрхэмни
Талын холые тэгүүлээ.
...Сүл губиин хүлэгни
Сүмэрэ ходо дабхилай.
Гүлмэр залуу бэемни
Гүрэнэй хилэ сахилай.
Хүнхэр талын табжархай —
Хүгжэм яаhан түрэл бэ!
Эмээлдэ эрэ болонхой,
Эхэ нютагай сахюулби.

hЭРГЭГ ХЁРХО АЛБАН

ТАСС-ай фотокорреспондент Ю. Муравин «hэргэг хёрхо албан» гэhэн фотоочерк ороной зүүн хилын эгээн холын участогта буулгаhан байна.

Айхабтар түргэн дабшадаг харуулай онгосонууд сошордолтой район худар ошожо ябана. Буугай дэргэдэ командорнууд-комсомолшууд, сэрэгэй ба политическэ бэлэдхэлээр эрхимлэhэн ахалагша матросууд—Виктор Горбачевский, Виктор Веприцкий, Анатолий Бутаков.

ТАСС-ай фотохронико.

ЗАМБИ ТУБИИН ЗҮГ ЗҮБХИС БҮХЭНhӨӨ

ТЕЛЕГРАФ ТЕЛЕФОН РАДИО

Британска Гвианада политическэ хэрэгээр хаагдаhан хүнүүд табигдаа

ДЖОРДЖТАУН. (ТАСС). Британска Гвианын засагаархид политическэ хэрэгээр хаагдаhан, хоёр жэлэй турша соо түрмэдэ hууhан дүрбэн хүниие—Арадай-прогрессивнэ партиин гэшүүдые арад зоной эрилтээр сүлөөлбэ. Гэхэ зуура энэ партиин үшөө 10 түлөөлэгшэд түрмэдэ hууhаар. Эдэниие сүлөөлхын түлөө тэмсэл ябуулагдажа байна.

Индиин правительствын шиидхэбэри

ДЕЛИ. (ТАСС). Индиин правительство Ташкентын декларациин хараа бодолтой зохилдуулан, Пакистантай худалдаа наймаанай талаар хэгдэhэн хорюулые өөрынгөө талаhаа болюулха шиидхэбэри гаргаа гэжэ ПТИ агентство дамжуулба. Энэ шиидхэбэри хоёр ороной хоорондын худалдаа наймаанай, экономическа харилсаа hайжаруулгада туhалха байха гэжэ эндэхин найдана.

США-гай арми 3.000.000 хүнтэй

ВАШИНГТОН. (ТАСС). США-гай оборонын министерствын мэдээсэhэнэй ёhоор, США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоо 1955 онhоо хойшо анха түрүүшынхеэ (энэ жэлэй апрелиин hүүл багта) хамтадаа 3.000.000 үлүүтэй болоо. 1967 оной июльдэ 3.093.000 хүн болохоор хүлеэгдэнэ.

Кубын Республикын нииелэл хото—Гаванада баригдаhан байрын шэнэ гэрнүүд.

ТАСС-ай фотохронико.

ЗЭБҮҮРХЭН БОДОhОН ГУЭДЭ

ЛОНДОН. (ТАСС). Урда Вьетнамай патриодууд Ки гэгшын сэрэгэй засаг захиргаае США-гай дэмжэжэ байhые буруушаан бодоод, майн 26-да Гуэ хотодохи американска информационно агентствын библиотекые, кинотеатрые галдаа. Түймэр сараха команда ерэбэшье, тэрээниие hүнөөжэ шадаагүй. Добтолгын хэгдэжэ болохо байhан тухайда тэндэхи полици мэдэбэшье, баhал «хажуу талаhаань хараад байба» гэжэ Гуэдэхи американска албан тушаалтад Рейтер агентствын мэдээсэлые дурдан мэдүүлээ.

Түймэрэй hүүлээр Гуэдэхи американска консульствын дэргэдэ студентнэрэй ехэ демонстраци болоод, Сайгоной хуули засагые дэмжэдэг политикаhаа США-гай правительствын арсаагүй hаа, консульствынь байшандашье добтолхобди гэжэ занаhан байна.

Гуэдэхи информационно агентствын байшангай добтологдохоёо байhан тухай мэдээд, оршон байдалhаа уламжалан «шухала бүхы хэмжээ» абахыень тэндэхи американска консулдо захиралта үгтөө гэжэ Сайгондо байдаг США-гай элшэн түлөөлэгшэ Лодж мүнөөдэр мэдүүлбэ.

«США-гай консульствые», мүн американска ондоо гурбан байшангые хамгаалхын тула хархис армиин 500 хүнтэй батальон майн 26-най үдэшэ Гуэдэ ерээ юм ха.

Федеративна гурим болюулагдаа

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Баруун Африкын энэ гүрэн Нигериин Республика гэhэн хуулита шэнэ нэрэтэй болобо.

Энээн тухай ороной сэрэгэй правительствын толгойлогшо генерал-майор Агийи-Иронси гэгшын гаргаhан декрет Нигериин радиогоор тунхаглагдаа. Хүн зонойнгоо тоогой талаар Африкада нэгэдэхи hуури эзэлдэг Нигери саашадаа Федераци байхаяа болёо, урдынь областьнууд декредэй ёhоор провинцинууд гэжэ нэрлэгдэдэг болохонь.

Мүн угсаа гарбал баримталдаг байhан политическэ бүхы партинууд, эмхинүүд энэл декредэй үндэhөөр тараагдахань. Тэндэнь 107 эмхиин нэрэ дурдагдана. Тэрэ тоодо «Ажал ябуулгын бүлэг» Нигериин гражданинуудай национальна совет, Нигериин национально-демократическа парти, Хойто Нигериин арадай конгресс гэдэг политическэ ехэ партинууд ороно.

Юнайтед Пресс Интернэйшнл корреспондентын Лагосhоо мэдээсэhэнэй ёhоор, правительствын толгойлогшо Агийи-Иронси Нигериин радиогоор үгэ хэлэхэдээ, урдын политическэ ажал ябуулагшадай хэрэг мүрдэгдэжэ байна гэбэ. Эрхэ засагаа хэтэрүүлээгүй хүнүүд национальна шэнэдхэлгын хэрэгтэ хабаадаха юм ха.

Минии правительство национальна шэнэдхэлгын зорилго бэелүүлхээр шиидэнхэй гэжэ Агийи-Иронси мэдүүлбэ.

Сэрэгэй ашаанууд эрье дээрээ үлэбэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Австралиин морягуудай профсоюзай ба правительствын зүришэлдөөн недели үлүүтэй соо үргэлжэлбэ. Урда Вьетнам худар сэрэгэй хэрэгсэлнүүдые «Бунару» гэдэг бишыхан суднаар абаашаха гэhыень эндэхи морягууд эрид буруушааhан байна. hүүлэй hүүлдэ Австралиин ажалшад илалта түйлаа.

Үсэгэлдэр «Бунару» ямаршье ашаа абангүй Сиднейн портhоо гараба. 500 тонно сэрэгэй ашаан эрье дээрэе үлөө гэжэ ЮПИ агентствын корреспондент Сиднейhээ мэдээсэбэ.

Газаашалгын хойшолон

КАРАКАС. (ТАСС). Нефтиин үнэ сэнгэй унаhанhаа шалтагаалан үнгэрэгшэ жэл Венесуэлэ 125 миллион боливарай гарза хохидолдо ороо гэжэ Венесуэлын горнорудна үйлэдбэриин министр Жануэль Перес Герреро мэдүүлбэ.

„Онсо хуулинуудые“ гаргаха hанаатай

БОНН. (ТАСС). Боннойхид «онсо хуулинуудые» шадаал hаа hаяар гаргаха гэжэ оролдоно. Энэнь бүхы юумэеэ сэрэгэй гуримда оруулха, ФРГ-дэхи демократическа сүлөөгэй үлэгдэлнүүдые усадхаха замдахи hаад тойбонуудые зайсуулха зорилготой байна.

Майн 24-нэй үдэшэ суглаа үнгэргэhэн «хорин дүрбэнэй» комисси «онсо хуулинуудай» проектнүүдые зүбшэн хэлсэхэ, тэдэниие Баруун Германиин парламентаар баталуулха политическэ хэмжээ ябуулгануудые тодорхойлхо зорилготой юм ха.

Амнисти тухай хуули

ПАРИЖ. (ТАСС). Алжиртахи дайнтай, бусад хэрэгүүдтэй холбоотой гэмтэ ябадалнууд тушаа политическэ амнисти соносхохо гэhэн хуулиин проектые Франциин Национальна суглаан майн 26-да 240 депутадай дуугаар баталаа.

Энэ хуулиин проект хоёрдохёо зүбшэн хэлсэгдэхын тула Франциин парламентын хоёрдохи палата—сенадта бусаагдаба. Сенадай хэрбээ буруушаагаа hаань, Национальна суглаан гурбадахяа зүбшэлөөд, түс хуулиин хуби заяае эсэслэн шиидхэхэ болоно.

Урда Катанга холбоогүй болоо

ЛОНДОН. (ТАСС). Гадаадын гүрэнүүдтэй Урда Катангын харилсадаг телеграфай, телефоной холбоон Конгын түбэй правительствын захиралтаар таhалагдаа.

Рейтер агентствын корреспондентын Леопольдвильhоо мэдээсэhэнэй ёhоор, бүхы харилсаа холбоон саашадаа имагтал Конгын ниислэлээр дамжуулагдан бэелүүлэгдэхэ болоно.

Швеци сэрэгэй материалнуудые США-да худалдахаяа арсаба

СТОКГОЛЬМ. (ТАСС). Швецихээ сэрэгэй материалнуудые худалдан абаха гэhэн США-гай дурадхалда Швециин правительство арсажа харюусаа гэжэ «Афтонбладет» гэдэг үдэшын газетэ майн 25-да мэдээсээ. Вьетнамай дайнда США-гай хабаадалга энэ арсалгын шалтагаан болоhон байна.

hОНИГҮЙ БОЛОШОО

Могсохон... Чисаанын совхозой Загаhата нютаг хүрэтэр автобусоор гүйлгэжэ ябахадатнай, энэ совхозой РТС-hээ арба хүрэхэгүй модоной газарта, харгын урда захада, манай нютаг оршохо. Эндэмнай колхоз байха үедэ, мүн зургаа долоон жэлэйшье урда тээ дуутай шуутай байгша бэлэй.

Шэнэ аал, томошье, досоонь орохоор нюдэеэ хужарлуулмаар hайхан Соёлой ордонтой болоhонhоо хойшо илангаяа манай могсохоноорхин бүришье хүхюутэй, юрэдөө үдэшэ бүри сүлөөтэй сагаа энэ ордон соогоо үнгэргэдэг болоо hэн. Теэд тиигэншьегүй лэхаб даа. Залуушуул гээшэмнай элдэб юумээр hонирхохо, соёл болбосоролой талаар урган хүмүүжэхэ ёhотой бшуу. Хэндэмнайшье ганса кино харалтан, манай эрилтые хангахагүй байhаниинь элитэ. Хэдэн жэлэй урда тээ соёлоймнай ордондо Буянтуев Балдан-Доржо гэжэ нютагаймнай хүбүүн директорээр хүдэлэгшэ hэн. Тэрэнэй хүдэлжэ байхада одоол өндэмнай соёлой хүдэлмэри өө-мөөгүй hэн. Тигэhээр байтараа Балдан-Доржомнайшье аймаг руу хүдэлхөө ошожо, эндэхи сэнгэлгын, амаралгын ажал hуладажа эхилээ бэлэй.

Могсохондомнай найман жэлэй hургуули, энэ соёлоймнай ордон, библиотекэ, эхэнэрнүүдэй совет, партийна болон комсомолой томохонууд эхин организацинууд бии. Эдэндэ 90 гаран эдэбхитэд ажаллана. Нютагаймнай партийна эхин организациин дэргэдэ хэдэн олон агитаторнууд бии hурагтай агша. Тэдэ агитаторнуудынь эндэхи хүдэлмэришэдэйнгээ дунда ямаршье ажал ябуулха аргатайшье, бэлиг шадабаритайшье, эрдэмтэйшье юм. Теэд энэ ехэ арга боломжоёо тэдэнэр хэрэг дээрээ бэелүүлжэ шадаагүй гэхэдэ худал бэшэ. Лекци гээшэ үни холын уншагдаагүй, энэ талаар нютагайхиднай ангажа эхилээ. Уран hайханай бүлгэм тухай дурдалташьегүй, үни хада эшээндээ оронхой. Нэгэ үедэ Цыбигмит Доржиевна Ванчикова өөрынгөө эдэбхеэр hургуулиингаа ажалай хажуугаар, уран hайханай кружогые ударидажа, хүн зоной hонирхомоор концерт гаргадаг hэн. Тэрэ наадаяа хүдөөгэй малшад болоод хонишодто ошожо харуулхаhаа гадна, тэдэндэ hони hонин лекцинүүдые уншадаг байгаа. Теэд Цыбигмит Доржиевнамнайшье соёлойнгоо ордон соогуур үсөөхэн үзэгдэдэг боложо, хамаг юумэмнай бүлтаунтаржа эхилээ ха даа.

Үдэртөө эсэтэрээ ажаллажа ерээд, сүлөөтэй сагтаа үдэшэндөө hайн hайхан юумэ хаража, hонин лекци шагнаад гү, али ном уншаад амаршахада, үглөөдэрынь сэдьхэл тэнюун ажаллахадашье. Ажал гээшэ хэды hайнаар, хүнгэнөөр бүтэдэг гээшэб!

Аймагаймнай соёл болбосоролой таhаг болоод нютагаймнай эмхи зургаанууд, энээн тухай бодолсожо, могсохоноорхиндо туhалалсахаар болоо бэшэ гү?

Ш. ЦЫВАНОВ.

ҺҮҮЛЭЙ ҺОНИНУУД

Улаан-Үдэ городой түмэр замай вокзал шадар хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэ хангаха хоёр предприяти нээгдэбэ. Нэгэниинь — шэнэлэн заһагдаһанай һүүлээр 7-дохи номерой кафе дахин хүдэлжэ эхилбэ. Нүгөөдэнь — вокзалай перрон дээрэ шэнэ гастроном нээгдэв. Хоюулаа шэнэ түхеэрэлгэтэй, холодильнигуудтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) кафегэй газаа тала харуулагдана, шэнэ гастроном соо хүнүүд ороод байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

НАҺАНАЙМ ДАХУУЛ— ҺАНАЛ

ОЧЕРК

Мүнөө үдэшэ уншалгын конференци. Түрүүшынхеэ үнгэргэхэеэ байнагүйб. Нютагайхидни хэзээнэйхиһээшье олоор сугларанхай. «Ажамидархыеш захирнаб». Уран зохёолшод А. Бальбуров Д. Хилтухин хоёрой бэшэһэн номой удхатай нютагайхидаа дүтөөр танилсуулха ёһотойб. Ёһотойб гэжэ гү? Тиимэ. Теэд ямар арга хэрэглэхэбиб? Урданайхидаа орходоо тад ондоогоор, нэгэл тиимэ онсо өөрын маягтайгаар хөөрэхэ шухала.

Би хөөрэнэб, сугларагшад шагнана.

Гурожап Очиров Буряад ороноо алдаршуулһан баатар хүбүүн, һанана гүш даа, үнөөхи тэрэ үлтэнэг шара толгойтойород басагые? Үгы, һанахал ёһотойш. Хүһата һайхан Орловщинын Лукавиц нютаг. Улаан галаар соробхилжо байһан һолоомон оройтой сарайемнай һанана гүш?

Тиихэдэ би өөрөйдөө арбан хоёртойхон ябааб. Арбан хоёртойхон... Алууршa дайсад түрэд нютагыемнай эзэмдэһээр үни болонхой. Яахаб? Галзууһан нохосууд арьяатанһаа муухайгаар аашална. Партизануудтай холбоо барисаатай гэжэ һэжэглэһэн зарим нютагайхидыемнай дууһан алаа. Абамнай дайнай түрүүшын үбэл уушханай ханяаданда нэрбэгдээд, хэзээдэшье бодохогүйгөөр хэбтэшоо бэлэй. Хайшан гэжэ үхэлэй үбшэ бэедээ халдуулаа һэм? Мэдэнэгүйб. «Намарай үедэ нэгэ гол гаталжа гараа һэмди. Мульһэтэжэ байгаа. Урдажа ябаһан хүбөнэг мульһэдые хоёр тээшэнь таллуулан байжа урагшалхаш. Һугадаа хүрэтэрөө норошоһон, бээрэжэ борсойшоһон бэеэ дулаасуулха гэхэдэмнай, халаг, ойро тойрон утаа униилуулха нютагшье байгаагүй. Тэрэ гэһэнһээ хойшо бэемни улам доройтожо, дайшалхы нүхэдтэйгөө хахасаха ушартай болоо һэм» гэжэ абамни нэгэтэ хэлээ бэлэй.

Тиигэжэ хэлэһыень хэзээшье мартахагүйб. Үдэр, һүни бүхэндэ сабхиин хахинаан, алууршa нохосуудай хүсалдаха абяан дуулдаха юм. Хамаг зөөриемнай үримдөөд, һүүлшынхи малыемнай тиишэ, Германи тээшэ, һубаритарнь тууба. Ори гансахан эреэгшэнэйнгээ һүөөр тэнжэжэ байһан абамни саашадаа яаха гээшэб? Абяагүйхэн хэбтэһэн абынгаа хубхи сагаан шарай, доошоо хонхойжо ороһон энхэргэн хайрата нюдыень харахадаа, сэдьхэлни хүйтэн манаар бүрэлзэн, хоолой өөдэм мульһэндэл адлирхуу юумэн бөөгнэрэн тэршэлбэ. Би тэсэбэгүйб. Шархайлдатараа шэрэлдэжэ ябаһан эреэгшэнэйнгээ хойноһоо гүйн ошоод, шэбхээр анхилһан һүүлһээнь аһалдахатайм сасуу нэгэ немец солдат сабхитай хүлөөрөө үдьхэлэн унагаахатайгаа:

—Тонил эндэһээ, ородой үлэгшэн! Үгыл һааш, үхэдэл, энэ эреэгшэнэйшни һүүлһээ шагтагалаад, Германи уруу абаадахабди!—гэжэ хашхарба.

Саашадаа юуншье болоо һэм? Оройдоо мэдэхын аргагүй. Хожомынь һэгээ ороходоо, голой эрьедэ борсойходожо хэбтэһэнээ мэдэбэб.

Абамни, хайрата ганса абамни. Би, басаганшни, шамайгаа орхижо хаанашье ошохогүйб. Ши үбшэнэй тамые диилэхэ ёһотойш. Заатагүй диилэхэш. Фронт эндэһээ холошье һаа, манайхин, Совет Армиин зэбсэгтэ хүсэнүүд, алуурша дээрмэшэдые бута һамна сохихол байха. Би найданаб, шишье найданаш. Илалтын үдэр мандан туяарха.

Иимэрхүү бодолдо эзэлэгдэһээр гэртээ хүрэһэнөөшье мэдэнгүй хүрэжэ ерэбөб. Яахабши. Хүнэй һанал бодолһоо һайхан юумэн энэ дэлхэй дээрэ байдаг аал? Алишье хирэндэ хүнэй сэдьхэлые сэлмээн гэгээрүүлхэ шадитэй бшууш, наһанайм дахуул— һанал!

Абамни үнөөхил зандаа. Ханяаха гээшэнь хэлэшэгүй. Үхэр буунуудай зохоролдохо абяан шэхэнэй үзүүртэ дуулдаха. Огторгойн сэлмэгээр бэе бэеэ намналдан шуухайһан самолёдууд зуралзаад үнгэрхэ. Фронт үшөөшье холо.

Тэрэ һүни бороотой байгаа бэлэй. Сошордоод унамаар тэнгэри лажагынаха, һаргаад зогсомоор сахилгаан сахилха юм. Һүниин тэн багта хии хара һалхин буужа, гэрэймнай дарааса оройе далбп татахаар аашалба. Тиигэбэшье немецүүд унтажа хоноогүй байгаа. Бүлэг бүлэгөөрөө ябасагааха, гэр бүхэндэ орохо, партизануудые һурагшалха. Хожомынь тэдэнэр шандаган мэтэ аймхай болоо һэн. Юуб гэхэдэ, нютагайхидна бултадаа партизануудтай холбоо барисаатай байһан. Тиимэһээ һүниндөө агнуурида гараха, фашистнуудые гэнэдхээн алаха, буу зэбсэгыень буляаха. Эжы, эгэшэ хоёрни заримдаа хэды үдэрөөр үгы болошодог һэн. «Хаана ошоноб?» —гээд абаһаа һурахадам:—«Басагахамни, бу һанаашарха. Эжы эгэшэ хоёршни арад зондоо, Эхэ орондоо туһатай юумэ хэлсэнэ. Уданшьегүй дайн дүүрэхэ, амгалан тайбан байдал түбхинэхэл байха», гэжэ тэрэм сэдьхэлыем тэгшэрүүлхэ юм. Тиихэдэ үшөө гэнэн хонгорхон ябагдаа хаш. Харин мүнөө тухайлхадам, тэрэ хоёрни партизануудтай сугтаа ажаллалаг байгаа.

Һүниин тэн багта уһархуу бороо улам шангадажа, хатарша моридой түбэргөөн мэтэ лажаганашаба. Эгээл энэ үедэ сонхо доромнай нэгэ юумэн һаршаганахадал гэбэ. Хэн бэ? Али алуурша дайсан гү? Шагнаархаанаб. Үнөөхи танигдаагүй юумэмни һаршаганаһан зандаа. Тиин байтарнай үүдыемнай аргаахан аар тоншохо абяан дуулдаба.

— Мухамни, үүдыемнай хүн тоншоно. Тайлажа үгыш даа,—гэжэ абамни хэлээ.

— Үгы. Алуурша дайсад байгаа һаань лахабибди, аа?

—Алуурша дайсан иигэжэ аашалхагүй һэн. Үүдыешни лүпэ сохёод орохо һааб даа. Тайлажа үгэ. Манайхин ябаа ёһотой,—гэбэ абамни.

Һэмээхэн үүдэндээ ошоод, амяа даран шагнахадам, нэгэл тиимэ ядарһан хүнэй хүндөөр амилха, ёолохо абяан дуулдаха юм.

— Би өөрын хүм, совет солдадби,—гэжэ тэрэ аргааханаар дуугарба.

Үүдээ нээгээд, хүлеэгдээгүй айлшанаа угтан гэхэдэм, гайха тагна ехэ, тэрэмни арайл шамайхан хүл дээрээ тогтожо байба. Харанхы. Шарай нюурыень танихын огто аргагүй. Богоһошье алхаха шадалгүй солдадые баруун гарһаань дүмэлсэн оруулбаб. «Дайсанай гарһаа мултаржа тэрьедээб. Өөрынхидөө заатагүй олохо ёһотойб... Партизануудтай нэгэдэхэ...»— гэжэ тэрэ шэшэрэнги хоолойгоор абадам мэдүүлбэ.

Яахаб? Үнөөхи алуурша нохосууд гэнтэ ерэжэ магад. Хүлеэгдээгүй айлшанаа гэрэйнгээ орой дээрэ гаргажа унтуулбабди. Тиигээгүй һаа баһа аргагүй. Хойто үглөөниинь халуун сай, хилээмэ абаашажа үгэхэдэм, тэрэ тэнсэлгүй ехээр баярлаба.

— Нэрэшни хэн бэ, басаган?— гэжэ миһэрэн һагад асууба.

—Людмила,—гэжэ би харюусабаб.

— Людмила... Минии дүү басаган тон лэ шамда адлирхуу бэлэй. Илгаань гэхэдэ, харин шамдал адли дайнай утаа унхидаагүй юм аабза,—гэжэ тэрэ һанаа алданги дуугарба.

Гэрэймнай орой дээрэ тэрэ хүн хоёр үдэр соо байгаа бэлэй. Абатаймни нилээд удаан хөөрэлдэбэ. Тэрэ гэһэнһээ хойшо абамни нэгэл тиимэ хүнгэн, хөөрэлдэхэ дуратай болобо. Харанхы болоһон хойно тэрэ солдат ошохоёо түхеэрбэ. Абатайм гаркуудаа шангаханаар барилсаһанай удаа намайе энхэрэн тэбэреэд, миһэрэд гэһэн мойһон хара харасаа урдаһаам гүйлгэхэтэйгоо:

—Людмила... һайн бэлэйш даа. Туһа хүргэһыешни хэзээдэшье мартахагүйб. Дайгаа дараха, даагаа һүүлдэхэл байхабди. Амгалан тайбан байдал һөөргөө түбхинэхэ. Абыншни бэе һайжарха. Амиды мэндэ ябаа һаа уулзахал байхабди. Байгал далайн саагуур нэмжыһэн Буряад нютагай хүбүүн гээшэб. Айлшалжа ерээрэйш, —гэжэ дуугараад, гэрһээмнай гаража ошоо бэлэй.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо аяар хори гаран жэл үнгэрөө. Теэд шамайе, юрын буряад хүбүүн—эрэлхэг солдат, хэзээдэшье мартахагүйб.

— Тэрэтнай Гурожап Очиров байгаа юм гү?—гэжэ конференцидэ сугларагшадай нэгэн һураба.

— Үгы даа, теэд тон лэ Гурожап Очировта адлирхуу хүн бэлэй.

— Юундэ мүнөө болотор хэлээгүй ябаабта?

— Бэеэ һайрхажа ябаха гэжэ гү! Хэжэл ябаһан ажалнай бшуу,—гэбэб.

Хүдэри-Сомоной библиотекэдэ үнинэй ажалладаг библиотекарь Людмила Васильевна Шидеевагай ажабайдалай нэгэ шата тухай хэлэхэ болоо һаа—иимэл даа. Орловщинын Луковиц нютагһаа хайшан гэжэ тэрэ ерээ һэм? Һонирхоодшье яалайбди. Харин Загба Дашимолонович Шидеевэй хании нүхэр, Людмила Васильевна, нютагайхидайнгаа дунда ехэ хүндэтэй, түрүү хүдэлмэришэнэй, бэриин үүргые яһала һайса бэелүүлжэ байна.

М. ОСОДОЕВ.

Хүдэри-Сомон—Улаан-Үдэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Орлигой эхин классуудай эрхим һурагшанар М. Ошорова, В. Аюшинова, Ж. Нимаевэ тэгшэд һургуулиингаа библиотекэдэ орожо, шэнэ журналнуудые һонирхон хаража байнад.

Д. ДУГАРОВАЙ фото.

Ц. НОМТОЕВ.

ДАРҺАН

Газарай үбсүүнһээ һүбөөр
дэлбэрһэн,
Гараар угтуулан соргоор
мэлмэрһэн,
Сахариг хөөһөөр дарайн
хүшөөһэтэһэн,
Саба соогоо бусалан эршэтэһэн,
Эмтэн домтоноор эли болгогдоһон,
Эмнэлгын аршаан гэгдэһэн Дарһан.
Аймаг хотонуудһаа ажалша нүхэд
Айлшан янзаар зорин ерэнэд,
Арзадал хатуу аршаанииш
магтанад,
Аяга сооһоо дээжэлэн хүртэнэд,
Арюун уһанайш гэрэл руу
тонгойгоод,
Инаг хоёр нюураа харанад.

Цырен-Базар БАДМАЕВ.

Баллада

ҮНДЭРЭЙ ОРОЙДО

Бэлэхэн хүнэй гаталхагүй
Бэрхэшээлтэ дабаанай оройдо
Арай голтой гарабалби.
Арюухан үдэшэ. Орой даа.
Хүсэеэ бараа ардагни,

Хэсүүхэн даа — үндэр хада.
Хүлэгөө амаруулан һуутарни,
Хүсэжэ ерэбэ һалирхадан,
Аятай дангина басагахан,
Аянда эсэнхэй, амиданхай.
Үнжэгэн бэегүй нюргандаа
Үргэбшэ үргэһэн аахиланхай.

Гуталаа тайлажа дабшалһан
Гуяа эльбэн һуубал даа,
Түйсэтэй тараг задалжа,
Түбидэ сасаад уубал даа.

Сагаан Дара эхэдээл мэтэ
Сарюухан нимгэн шарайтай.
Урдаһаань хараад, баярлаад,
Уйдхар гашуудал марталтай.

Зориг, урма маягаараа
Зурхым басаган хүдэлгэбэ.
Эсэһэн мойһон нюдэндэнь
Эсэсэйм жаргал байхадал гэбэ.

Хоолойгоо заһан хэлэбэлби:
— Хоюулаа һууя һундалдаад.
Замайнгаа харгыда ушарбалди,
Заяамнай байгаа ёһотойл даа.

Энээхэн наһандаа шамайе
Энхэрэн дурлан ябахалби.
Эжы абадаа асаржа,
Эжэл ханимни гэхэлби...»
Үндын басаган харюусаба.
— Үндэрэй өөдэ абиржа,
Зобожо тулижа ябахадамни,
Зогсоожо, морёо байлгажа,
Абангүй намайе гарааш даа,
Абараа һаашни һэгшэхэ бэлэйб.
Дэбэрмэ юрөөлтэ үгэнүүдыш

Дэмбэрэл золтой гэхэ бэлэйб.
Үнэн, худалые тухайлхаб,
Үнэншэхэнь шамда бэрхэтэй.
Үншэхэн ганса басагам даа,
Үндэрые дабааб. Баяртай!»
Юрэл иигэжэ хэлэмсээрээ
Юу хээхэнээ түхеэрээд,
Ябагаханаар уруудахаяа
Ябаа бэлэйл даа, намай хаяад.

ЭЖЫ

«ХОТОНОЙНГОО хойтохи гурбан хуһан доро абаашажа хүдөөлүүлээрэйгты даа»,—гэһэн гүйлтыешни эжы дүүргээ һэмди.

Гурбан жэл албанда ябажа ерээд, гурбан хуһан дороо, ногоохон шүргэтэй хүшөөгэйш дэргэдэ зогсоном. Нюсэгэн толгойем хабарай бүлеэхэн һэбшээнэй эльбээд орхиходо, шиниим танил зөөлэхэн гарнууд һанагдана.

Нялха бааханһаам үргэжэ, шэмэтэй хоолоор таһалдуулангүй, һудаһа шүрбэһыем һунаажа хүдэржүүлһэн гарнуудшни хэтэлээ хүдэлхөө болёо гэжэ ойлгоходоо, алаг эреэхэн зүрхэмни агшажа, хоёр харахан нюдэнһөөм гашуун нёлбоһон урсан мэлмэрээ бэлэйл.

Шашха хуугай табижа, гомо болоһыем хэнһээш һайн мэдэхэ ха юмши даа, эжы. Шиниингээ хонин доо ошоходо хойноһоош дахалдажа орилдог байгааб. Һургуулида ороодхиходоо бархирхамни үзэгдэхээ болёо һэн.

Шиниингээ зулгы хурсахан нюдэнэй анилдашахада, үшөөшье этигээгүй байһан аад, дүрбэн ханатай хабтагай соо хэжэ, хүрьһэтэ газартаа булахадань лэ, бодохоёо болиһыеш бүхы бэеэрээ мэдэжэрхёод, ганса бэшэ, олон хоног хүүр дээрэш нюдэнэйнгөө бүлхытэр һугшараа б. Ай тиихэдэл алтан дэлхэй дээрэ аймшагтай муухай үхэлэй хара һабар бии юм байна гэжэ ойлгоо һэм даа.

«Үгы даа, эжы, ши үхөөгүйш»,— гэжэ һүүлдэнь хэлээ бэлэйб. «Үхэл гээшэ ондоо. Һаруул нимгэн сэдьхэлтэй эжы хүн үхэдэггүй! Минии шуһан соо шинии шуһан сохилнол! Харыш энэ: Зэбзэмаа басагамни яаһан шамда адлиб! Ши газар дээрэ дахин мүндэлөөд ябана бэшэ гүш? Харыш энэ: шиниим тариһан ногоохон хуһад уер далайн дуу дуулан, дээрэш гурбэн гурбэн дooро дохинол. Харыш, бэлшэжэ ябаһан һүрэг хонидш шамаяа дурсан маараланал! Харыш, дуулыш: айл аймагнай шам тухайгаа түүхэлэн зугаалнал! Харыш, шагныш...»

Гурбан жэл соо шамаяа һанан, Дунда Азиин губи газарай элһэн соогуур махааб. Гурбан жэл соо Эхэ оронойнгоо амгалан нойрые сахилсааб. Гурбан сэгээн хуһахамни зүүдэн соом гуниглаа.

Мининингээ бага наһые ноиртоо баһал үзэдэг ёһотойш, эжы...

«Хүбүүн, морин бүдэрдэг, эрэ хүн эндүүрдэг юм. Эхэ эсэгээ наһаараа дахажа ябахагүйш, өөрөө бэеэ даагаад, зүргэ харгыгаа гаргахадаа, эндүүржэш болохош. Тиигэбэл урмаа хухаржа, улаяа бү шэрээрэйл даа. Толгойгоо дээрэ үргэжэ, наран өөдэ эрмэлзээрэйш»...

Иигэжэ хэлээ хамнайш да. Мининингээ анха түрүүшынхеэ өөрынгөө гараар олоһон салингые гарташ асаржа барюулхадам.

Энэ ганса бэшэ, олон захяа заабариеш сахижа, абажа ябадаг би.

Шиниим һургаалһаа үнэтэй, зүб һургаал үшөөл үгыл шэнги агша.

Эжы, бишни нэгэш үдэр шамаяа мартаагүйб. Үдэр болоходо—Нарамни; һүни болоходо—һарамни байгааш.

Мүнөө хуһад дээрэм шуяна. Мининингээ бусажа ерэһэндэ баясаа гү, яагааб: һабиналдан, шэбэнэлдэн, наранай гэрэлдэ мүнгэтэн, яларан, хүхишэһэн хэбэртэй дэбхэрэлдэнэ. Эжы, шимни амиды байгаа һаа, хүлөө хүнгэдэшэнхэй, һууха байха газараа оложо ядан гүйжэ байха бэлэйш... Яахаб даа... бишни бусажа ерээ ха юмбиб даа.

Үшөө үндэр, задарюун, хүрэшэгүй үргэн сээжэтэй болоод байна гүб? Минии үгыдэ хүбүүеым нимэ сэлсэгэр томо, сэдьхэлээр үргэн тэнюун хэн болгоо гээшэб гэжэ бү гайхаарайш. Нэгэ эхын үншэрүүлдэгшье һаань, нүгөөдэ эхэнь хэзээдэшье үншэрүүлдэггүй ха юм.

Хоёрдохи Эхэеэ — Эхэ ороноо — шам шэнгеэл һанажа, захяа заабариинь дүүргэжэ ябадагбди.

Эжы, намайгаа нюдэнэйнгөө нёлбоһо бү харуула; дуу дуула гэнэ гүш даа? Хабарай наранай элшэ доро, хүхэржэ эхилһэн байгаалиин дэнзэ дээрэ энгэрээ сэлижэ, бүдүүн хоолой дэлгэһүүб. Энэ минии бусажа ерэһэнэй тэмдэг болог. Дуулана гүш, эжы, хүбүүнэйгээ хүнды ходорхой хоолойн зэдэлхы? Хэн нимэ гоёор, уярма солгёоноор хүбүүем дуулуулжа һургаа гээшэб гэжэ гайхан татана гүш. Би гайхыш, холын харгыда хүбүүнш нимэ хоолой олоол. Харгы гээшэ тэгшэ байдаггүй гэжэ өөрөө һургаа хамнайш. Бүдэрөөшье һаа, би шиниингээ нангин үгэдэ этигэдэг байгааб. Шил намайе нимэ болгоолши даа, эжы.

«Ямар ябажа ерэбэш даа?», — гэжэ һурабашгүйб гэнэ гүш.

Дэлхэйн дүрбэн хизаараар ябажа ерээб. Дэлхэй гээшэмнай хэмжүүртэй, захатайшье һаа, үзэсхэлэнгөөрөө хэмжүүргүй юм байна даа.

«Мининингээ үзөөгүй юумэ үзэхэ, харахаш, омогорхоном даа шамаараа», — гэдэг хамнайш даа. Эгээл тэрэш болоол даа, эжы. Шиниингээ ябаагүй газараар хуу ябажа ерээб. Иимэ һайхан орон нютагай ямарш сагта дайсадһаа аршалха гэжэ ойлгожо ерээб. Иимэл байна даа, эжы.

Эжы, нүхэд тухайгаа юушье хэлэнэгүйбши гэнэ гүш?

Яһан бүриин нүхэдөөр нүхэсэжэ ябааб:ород, казах, чуваш, татар, яхад, мордва, киргиз, украин... Үгэ хэлэмнай ондоошье бол, бодол сэдьхэлнай нэгэ байгаа. Намдашнил адли хүнэй үрэ бэенэр лэ даа.

«Гэртээ хэр ехэ зөөритэйбши? Баян шадалтай һуудаг гүш?» гэжэ нэгэниинье һураагүй. «Эжытэй гүш, абатай гүш?» гэжэ эхин түрүүн һурадаг һэн.

«Эжытэйб» гэжэ би тэдэндэ харюусадаг байгааб.

«Бишье баһа эжытэйб», — гэжэ тэдэнэр харюудам хэлэхэ. Би шам тухайгаа удаан, сэдьхэлээ хүдэлгэн хөөрэгшэ һэм. Тэдэнэршье эжы тухайгаа хөөрэхэ. Эхэеэ муушалха хүниие үзөөгүйб. Дууһан лэ магтаха, хамагай һүүлдэ бултанаймнай эжы адли бэрхэ, һайн һайхан, энэрхы сэдьхэлтэй байшаха.

Шуулата һөмөной урдаһаа сухарин татагасангүй, сээжээ сэлижэ үгэдэг хүрхэгэр сээжэтэй хүдэр улаан хүбүүд «Эжы!» гэһэн гансахан үгэһөө уяран, нюдэн дээгүүрээ нёлбоһо гүйлгэдэг лэ.

Эжы! Энэ үгын сэнгые эбигэл багаһаа, хэлэндэ орохоһоо ойлгоолди!

Эрдэниин элэхэ бүрэе үнгэ орондог һаа, «Эжы» гэжэ һанаха бүрэе ухаа оронoм гэхэлби.

Түмэн жэлэй түүхын хуушаржа, ажабайдалай түгдэрхэйхэн болоод үлэдэг һаа, «Эжы!» үлэр сагай ошохо тума үнгэ һайханаар гэгээрдэг. «Эжы, үхэлгүйш!» — гээд хүбүүншини дахин мүнөө хэлэнэм.

Ц-Д. ХАМАЕВ.

«БУРЯАД ҮНЭН» ГАЗЕТЭЕЭ ТА ЗАХЯА ГҮТ?

1966 оной хоёрдохи хахадта абаха «Буряад үнэн» газетэеэ захяа гүт?

«БУРЯАД ҮНЭН» ГАЗЕТЭ ЗАХИХА ҮНЭ СЭН ИИМЭ БАЙХА: зургаа **һарын—3 түхэриг, гурба һарын —1 түхэриг 50 мүнгэтэ.** Газетые почтальондо, ниитын хэблэл тараагшадта, газетэ, журналнуудые наймаалалгын киоскдо захижа болоно.

Нүхэд! Уншагшад! Энэ жэлэй хоёрдохи тэндэ абаха газетэдээ захил хэхээ шамдыт!

САГАЙ УЛАРИЛ

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэлэнэй ёһоор, республикын доторнай сагай уларил иимэ байхаар хүлеэгдэнэ:

үүлэтэйшэг байжа, республикын урда хажуугаар бага зэргэ бороо орохо. Баруун тээһээ һулаханаар һалхилжа байха. Байгалай хойто захаар, хойто аймагуудта 12—17, бэшэндэ 17—22 градус дулаан, Улаан-Үдэдэ-һүниндөө 0—2, үдэртөө 18—20 градус дулаан байха.

ДАЛА НАҺАТЫН ДОРЮУН АЛХАМ

Одоошье хабарай дулаан үдэрнүүд ерэжэ, байгаали хүхюутэй шуулатай болоно. Сэнхир хүхэ огторгойн сээжэһээ наран урихынаар энеэбхилэн, амидаралта элшэнүүдээ газар тээшэ эльгээнэ. Булжамуур шубуун наранда бури ойро болохо һанаагай дээрэ гараад, нэгэ газартаа далиханuудаа өөбэгэнүүлэн, ирагуу хоолойгоороо шадал мэдүүлэн ханхинана. Һалхинайшье амисхаал шэрүүнээр үлеэхөө болижо, хүнэй нюур шарай аятай зөөлэнөөр эльбэжэ эхилээ.

Һөөг бургааһанай үбэрэй наруули газарнуудаар ногоон бултайжа, малнууд эдүүсэн шэмхэлнэ.

Энэ манай Ивалгын Кировэй нэрэмжэтэ колхозой нэгэдэхи гүүртын үнеэд гээшэ. Тээ саанаханаа далан таба хүрэһэн Аюшын Бальчин-Цүрбын морёо табижархёод, хуурай добохон дээрэ галаа тулижа һуутарнь, энэ малша үбгэнэй хажууда ошоходомни:

—Зай, залуу хүбүүн, сайн байна! Һуугыш даа, хөөрэлдэе,—гэжэ дуратайгаар уриба.

Тиигээд үнеэд тээшээ хараашалан байтараа:

— Һаа! Хайшаа ошохонь гээшэб?—гэжэ шангаар зандаран дуугархадань, һүрэгһөө таһарһан, ехэл дахуулша хэбэртэй эреэгшэ үнеэн гэдэргээ халба һүрэн гүйбэ.

Энэ үбгэн хабарай һалхинда үлеэлгэһээр хара хүрин болошоһон, хэдышье сайдаггүй шарайтай, энеэбхилһэн хара нюдэтэй хүн. Эртэ хабарһаа эхилээд орой намар болотор малайнтаа хойноһоо оролдон, хаана һайн бэлшээри бии болоноб, тиишэ үнеэдээ абаашажа адуулдаг.

Манай Харганаа нютаг бэлшээреэр элдин баян даа, теэд үбгэнэй ябаагүй газар гэжэ үгы. Хори гаран жэлэй туршада мал манажа, адуулжа ябаһан энэ үбгэн нютаг нугынгаа газарнуудые ямар үбһэтэйб, жэлэй ямар сагта үбһэн хаана һайнаар урганаб гэжэ хуу сээжээр мэдэхэ юм. Адуулдаг үнеэдынь жэл бүри тобир тарганаар ондо оролог, бэшэ гүүртэнүүдһээ үлүү ехэ һү үгэдэг юм. Элэ үнеэдые Аюшеев үбгэн арбан хоёр жэлэй турша соо таһалгарягүй адуулна. Энээнэй урда тээ гэр бүлөөрөө Досоо-Бэе гэжэ газарта адуу харууһалдаг байгаа. Тиихэ үедөө 100 гүүн бүриһөө 70—75 унагадые абадаг һэн.

Нэгэ ушар намда мүнөөшье тон элихэнээр һанагдана. Би тиихэдэ бухал шэрэжэ ябааб. Нэгэтэ абатаяа мори асарха гэжэ Досоо-Бэе ошолдоо һэм. Бальчин-Цүрбэ үбгэнэй адуун бууса шадараа бэлшэжэ байгаа бэлэй. Манай ойртон ошоходо, һүрэгэй дундаһаа хүрин зээрдэ «Луч» гэжэ нэрэтэй азарга ман тээшэ гүйжэ ерэбэ. Манай шугыһаа гараад ябахые хараһан үбгэн азаргынгаа гүйхэдэ: «Гэдэргээ!»—гэжэ шангаар хашхаржархиба. Азаргашье зог татан аалидажа, һүрэг тээшээ бусаа. Иигэжэ бидэ аюулһаа абарагдаа бэлэйбди. «Энэ дорюун дошхон амитаниие байлгажархиха ямар аймшагтай үбгэн гээшэб»,—гэжэ ехэтэ гайхан һанаа бэлэйб...

...Хөөрүү зантай, гулдагар бэетэй гүүе үбгэн намда эмээллэжэ үгөө бэлэй.

Бальчин-Цүрбэ адуу харууһалха үедөө аймаг соогоо түрүү һүүринуудые ходоо эзэлдэг һэн. Аймагай выставкэнүүдтэ ходоо хабаадалсажа, Хүндэлэлэй грамотануудта, бэлэг шанда хүртэдэг байгаа.

Дала гараһаншье һаа, үбгэжөөл ехэ һонюуша хүн юм. Үдэшэлэн хүдэлмэриһөө эсээд ерэбэшье, ашэ хүбүүн Володиингоо газетэ уншахада, Бальчин-Цүрбэ Аюшеевич манай орон дотор, дэлхэй дээрэ ямар һонинной болоожо байһыень мэдэжэ абадаг.

— Хаана ямар һонин болоноб? Хөөрыш даа,—гэжэ үбгэн мүнөөшье намда хандаба.

Би газетэ, журналнуудые уншаһанаа, бэшэшье мэдэхэ юумэеэ хөөрэжэ үгэбэб. Үнеэ һаадаг, өөсэлүүлдэг шэнэ машинанууд тухай хөөрэхэдэм, үбгэн ехэл анхаралтайгаар шагнана.

— Хөөрхэй... Урданай сагые һанахада, нюрга руу хүйтэ даадаг. Харин мүнөөмнай тад ондоо болошоо. Ехэ ехэ барилганууд боодоо. Досоонь тархи эрьешэхээр олон машинанууд... Ямар хүнэй хүбүүн ухаалан зохёодог юм аа даа. Үшөө саашаа юун болохоб?! Саг сагтаа, сахилза хүхэдөө гэжэ иимэл юм байна даа,—гэжэ үбгэн хөөрэнэ.

— Мүнөө иигээд радиогоор малаа адуулха саг ерэхэ,—гэжэ хэлэхэдэмни:

— Энэ Улаан-Үдэһөө хөөрэдэг юм шэнгеэр гү?—гэжэ үбгэн этигэжэ ядан, урдаһаам гэтэшоод һууба.

—Тиимэ. Дахуулша хэды үнеэдтээ нюдаргын шэнээн юумэ зүүлгэжэ, шэхэндэнь зэахан хөөрэдэг юумэ үлгөөд, өөрөө фермынгээ хажууда байгаад, Бухэн голой эрьедэ бэлшэжэ байһан үнеэдээ бусаагаад асаржа байдаг саг ерэхэл даа,—гэбэ.

— Тиигэжэш болохо аалам. Сагай эрхэ иимэл ха юм даа,—гэжэ үбгэн бодолгото болон шэбэнэбэ.

Үбгэн мориндоо мордожо, үзэрэйнгөө хойноһоо бүүшэбэ.

Өөрынгөө шадал сооһоо һалиргажа ябаһан энэ үндэр наһатай үбгэн колхозойнгоо һү, мяха гүрэндэ тушааха түсэб дүүргэхын түлөө тэмсэгшэдэй түрүүшын зэргэдэ ябалсажа байна. «Үнеэнэй һүн хэлэн дээрээ» гэдэг ёһоор үбгэн үнеэдээ бэлшээриһээ сал хадан бусаахые оролдодог. Пенсидэ гараһаншье һаа, шадал соогоо колхоздоо туһа хүргэжэ байһан Бальчин-Цүрбэ үбгэндэ зуу наһанай юрөөл хүргэе!

К. Д. ЛИНХОБОЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хүдэлмэри тухай тобшо мэдээсэл; «Хяагтынхидай үүсхэл дэмжэгдээ» гэһэн гаршаг доро М. Макаровай «Ганса нэгээрээ бэшэ, булганай оролдолгоор» гэһэн корреспонденци; Ю. Игумновай, А. Истоминой «Кукурузовод, оролдо!» гэһэн репортаж; республикын колхоз, совхозуудта хабарай тарилгын ябаса тухай майн 25-най мэдээн.

Хоёрдохи хуудаһанда: Б. Буянтуевай «Буряад ороной индустриин хүгжэхэ арга боломжонууд» гэһэн статья; «Манай кандидадууд» гэһэн гаршаг доро А. Рыжковой «Республикын ахамад свёкло ургуулагша» гэһэн корреспонденци.

Гурбадахи хуудаһанда: хилээ сахигшадай үдэртэ зорюулагдаһан фото-зурагууд; редакциин үдэрэй почтоһоо; ТАСС-ай, хилын саанаһаа эльгээһэн һонинууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар» (Субботний огонек»).

УНШАГШАДАЙ АНХАРАЛДА

КПСС-эй XXIII съездын болоожо байха үедэ дабхарлажа гараһан ушарһаа үсэгэлдэр, майн 27-до, манай газетэ гарабагүй.

Редактор Ц. О. ОЧИРОВ.

Н01693.

Зак. № 481.